GRONDBEGINSELEN
DER
VROEDKUNDE,
VOLGENS DE BESPIEGELING EN OEFFENING DER HEDENDAAGSCHE
VROEDKUNDIGEN.

DOOR

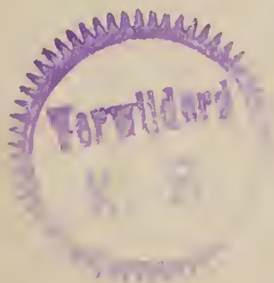
DAVID HENRY GALLANDAT;

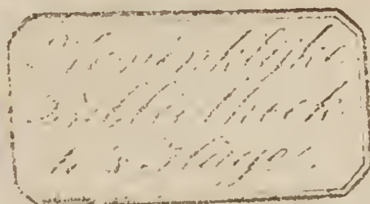
Lid van de Keizerlyke Academie der Natuuronderzoekeren, Lid en Thesaurier van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Anatomiæ, Chirurgiæ & Artis obstetricandi Lector, mitsgaders Stads Operateur, Heel- en Vroedmeester te VLISSINGEN.

Tweede Druk, merkelyk Verbeterd en Vermeerderd.

Te MIDDELBURG,
By JEROEN VAN DE SANDE,
Boekverkooper. MDCCLXXII.

OPDRACHT

AAN DE HEEREN

BESTIERDERS EN LEDEN

VAN HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN TE VLISSINGEN.

WELEDELE ZEER GELEERDE HEEREN!

et ſtrekt my tot een byzonder genoegen, dat UEd. my wel hebben gelieven te vereeren met derzelver toeſtemming, om dit werkje aan UEd. op te dragen. Voor my zelven vinde ik hier in een bewys, dat het Uw oogmerk ſteeds duurende blyve, de nuttige kunsten en wetenſchappen aan te moedigen, en dat UEd. de Vroedkunde als zoodanig beſchouwen; trouwens veelen Uwer hebben my zulks op het duidelykst doen blyken in eene genoegzaam onafgebrokene bywoning van die Leſſen, welke ik in 't openbaar, in voldoening aan den post van voorlezer in

de Vroedkunde, waar mede hun Ed. Achtb. my in deze Stad vereerden, gegeven hebbe volgens den leidraad der *Grondbeginselen* van die kunst, welke ik thans de vryheid neme UEd. aan te bieden. Wanneer ik dezelve in den jaare 1764 voor het eerst in 't licht gaf, durfde ik my niet vleyen, dat eene tweede uitgave daar van zoo spoedig noodig zoude worden, en noch minder konde ik vooruitzien, dat in dien tusschentyd binnen deze Stad een Genootschap zou opgericht, tot stand gebracht, en tot zoo een bloeystand geraakt zyn, dat het zelve voor andere aanzienlyke Genootschappen niet behoeve te wyken, waar over ik my ten uitersten verheuge, en waar van ik den voortgang hartelykst wensche.

Tot het een en ander noopt my de byzondere betrekking, welke ik my een voorrecht rekene tot dit Genootschap te hebben. Met blydschap

ſchap en erkentenis zie ik mynen naam geplaatst onder die genen, welken UEd. hebben aangemerkt als eerſte aanleidende oorzaaken tot oprichting van het zelve, in het Hiſtoriſch voorbericht geplaatst voor het eerſte deel der verhandelingen ten jaare 1769 der geleerde weereld medegedeeld. Sedert heb ik getuige mogen wezen van de trapswyze vorderinge van het zelve, en my telkens verwonderd over de pogingen, die ieder in 't byzonder aanwendde om het zelve op eenen vasten voet te vestigen en uit te breiden. My geheugt inzonderheid de byeenkomst, den 25 January des jaars 1769 gehouden, als het tydſtip van waar men de bevestiging van dit Genootſchap rekenen mag, waar van de gevolgen noch in dat zelve jaar gezien werden, tot heden allergelukkigst voortgaan, en blyken zoo in de hooge goedkeuring van de Heeren Staaten

 van

van dit Gewest, de beſcherming van het eerste Lid derzelven, en de beſluiten van de Regering dezer Stad, als in die Boekdeelen welke reeds het licht zien, en in de naamlyst der Heeren, die als Beſtierders of Leden tot het zelve zyn toegevloeid.

Gunt my, Myne Heeren, dat ik UEd. openlyk dank zegge voor de volvaardigheid, waar mede UEd. zich de belangen van dit Genootſchap wel hebben willen aantrekken en voortgaan dezelve te bevorderen. Voorſtanders van nuttige kunſten en wetenſchappen hebben zich daar door in alle tyden eenen onſterflyken naam verworven, en, gaat het naar mynen wenſch, ook Uwe naamen zullen hier door tot in het laatſte nakomelingſchap in dankbaare geheugenis bewaard blyven. In 't byzonder dank ik UEd., Myne Heeren, die van den aanbeginne Uwe pogingen tot

de oprichting en bevestiging van ditGenootſchap hebben aangewend, en zich reeds op den 25 der genoemde Louwmaand Leden en Beſtierders van het zelve bevonden. Zonder my aan vleyery ſchuldig te maken, waar van ik voor my zelven zoo zeer afkeerig ben, als ik weet, dat dezelve UEd. walgelyk is, durve ik wel openlyk melden de verplichting, die het Genootſchap UEd heeft, en den onvermoeiden iever door de Heeren Preſiderenden en Vice-Preſiderenden Directeuren, Secretarisſen, den Heere *Te Water*, en U allen aangewend tot den welſtand van het zelve. Behalven het geen reeds door den eerstgemelden, in de uitgegevene werken, met deszelven naam geplaatst is, zyn wy aan Denzelven verſchuldigd den opdracht aan zyne Doorluchtigſte Hoogheid, Neêrlands Erfſtadhouder, onzen Protector, wanneer Hoogstdezelve

zich, by de uitgave van het eerste deel, dien gunſtig liet welgevallen; het *Diploma* door het Genootſchap aan dien Vorst tot een bewys van deszelfs erkentenis ter hand geſteld; zoo veele nuttige maatregelen als 'er genomen zyn, waar van de Registers der Handelingen van uwe vergaderingen de duidelykſte bewyzen geven, en die telkens de goedkeuring wegdroegen in de vergaderingen zoo van de Beſtierderen alleen, als van Dezelven met alle de Leden ſamengevoegd, vergaderingen met zoo eene ſtaatige deftigheid gehouden, dat de verlangens naar dezelve by een ieder worden opgewekt, en waar toe het zyn Ed. niet te lastig valt zyn huis telkens tot een intrek den geleerdheid-minnaaren te verleenen.

Eene uitgebreide briefwisſeling, en zoo veele andere zaaken, als wegens het Genootſchap te verrichten zyn, worden op eene edelmoe-

moedige wyze door de Heeren Secretarisſen, ſedert het eerſte begin tot heden toe, onafgebroken uitgevoerd, en het eerste ontwerp der Grondwetten zyn wy den Heere *Tjeenk* verſchuldigd.

Niet min edelmoedig betoont zich de Heer *Te Water*, die van zynen kostbaaren tyd voor het Genootſchap zoo veel neemt, als het opzicht over 't drukken der verhandelingen en het ſchryven der Hiſtorie van ons Genootſchap vorderen, zonder dat deszelfs dienstwerk daar door ſchade lydt, of zyne geleerde uitſpanningen der geleerde weereld onttrokken worden.

In het onderzoeken en beoordeelen der verhandelingen, die het Genootſchap worden aangeboden, is 'er niemand Uwer, die zich den last onttrekt, hem deswegens, naar den tak der Letteroeffeningen, welken hy zich verkoren heeft, op-

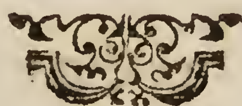
gelegd, wordende derzelver oordeel met zoo veel iever als onpartydigheid uitgebracht.

Gelukkig achte ik my, een medelid van dit Genootſchap te mogen zyn; dankbaar ben ik en zal ik ſteeds blyven voor de eer, my aangedaan, en het vertrouwen, 't geen het zelve wel in my gelieft te ſtellen, my het beſtier der geldmiddelen aanbevelende; ſteeds zal ik my bevlytigen aan dat vertrouwen te beantwoorden; gaarne zal ik, als een medelid, naar myne vermogens, my benaarſtigen door arbeidzaamheid te toonen, dat deze bloote eertytel my niet genoegzaam is, maar dat ik de verplichting, die daar in ligt opgeſloten, kenne en daadelyk wenſche te betrachten; en daar ik my vrywillig ten dienſte van mynen evenmenſch verbonden heb, daar ik my amptshalve geſteld vinde om zulks in eene der wezentlykſte omſtandigheden te oef-

oeffenen en te onderwyzen, zal ik my het krachtigst aangemoedigd vinden, wanneer myne pogingen Uwe goedkeuring zullen mogen wegdragen, en UEd. dit werkje, als een blyk van myne dankbaare erkentenis voor zoo veele genotene bewyzen van achting en vriendſchap, wel willen aannemen. Ontfangt het, Myne Heeren, als zoodanig, en weest verzekerd, dat niemand den welſtand van U allen in het gemeen, en van een ieder Uwer in 't byzonder, zoo wel als den bloeiſtand van Uw Genootſchap, vuuriger wenſcht en van den Hemel afbidt, dan

Uwe Onderdanige Dienaar

D. H. GALLANDAT.

VOOR-

VOORREDEN
AAN DEN LEZER.

Dit Vroedkundig kort begrip is zyn oorſprong verſchuldigd aan de eerſte openbaare Lesſen, welke in deze Provincie over de Vroedkunde gegeven zyn. De eerſte uitgave werdt, niettegenſtaande de veelvuldige daar in geſlopene feilen, gunstig ontfangen en goedgekeurd.

Ik vleye my, dat deze tweede uitgave met geen mindere goedkeuringe zal ontfangen worden, zoo uit hoofde van de verbeteringen ten opzichte van de Taal- en drukfeilen, als van de wezentlyke verbeteringen en aanmerkelyke vermeerderingen der zaaken zelve.

Ik hebbe niet alleen, in dezen tweeden druk, alle de Hoofdſtukken, welke in de eerſte uitgave gevonden worden, verbeterd en vermeerderd, maar ook noch daar en boven zes geheel nieuwe hoofdſtukken hier bygevoegd, waar in zaaken van belang verhandeld worden.

Ik hebbe niet noodig geoordeeld, aanhaalingen te doen van het groot getal ſchry-

ſchryvers, waar van ik gebruik hebbe gemaakt; eensdeels, om dat diergelyke aanhaalingen dit werkje merkelyk zouden vergroot hebben; en anderdeels, om dat een zaak, die men klaar kan betoogen, geen verder gezag vereischt, en dat het gezag van de allerkundigſten, in zaaken van veronderſtellingen, geen grond van bewys verſchaft.

Ik hebbe, zoo veel mogelyk, vermyd langdraadig te zyn, in acht genomen myne gedachten klaar en verſtaanbaar voorteſtellen, en een ſchryforde gevolgd, die niet dan tot gemak kan ſtrekken, zoo van den Lezer, als van zulken, die aanteekeningen op dit kortbegrip zouden willen maken, waar toe het allezins geſchikt is. Ook kan dit werkje gevoegelyk tot een *Examen* gebruikt worden, indien men alleen in acht neemt om de vragen zoo in te richten, dat dezelve door het uitſpreken van één of meer achtereenvolgende paragraafen kunnen beantwoord worden.

Naardien de vroedkunde een kunst is, die niet alleen in de beſpiegeling beſtaat, maar vooral in de oeffening van de hand, is het ten hoogſten noodzaaklyk, dat men zich daar op toelegge, te meer om dat de moeylyke gevallen, waar in

een

een hebbelyke handigheid het allermeest vereischt wordt, zeldzaam voorkomen.

Hierom hebbe ik, in navolging van mynen Leermeester den Heere *Levret*, als meede van de Heeren *Smellié* en *Camper*, de natuur nagebootst, en eene door kunst gemaakte vrouw, en kinderen vervaardigd, om daar van in myne openbaare en byzondere Lesſen gebruik te maken. Dit is een hedendaagſche uitvinding van eene uitſtekende nuttigheid, en die, zonder tegenſpraak, wel waardig is gevolgd te worden van allen, die in de vroedkunde onderwyzen. Myne door kunst gemaakte vrouw, die geenzins behoeft te wyken voor alle, die men tot nu toe heeft uitgedacht, is zoodanig ſamengeſteld, dat men genoegzaam alle vroedkundige bewerkingen en handgreepen daar op kan verrichten.

Na dat ik myne Leerlingen behoorlyk onderwezen hebbe, zoo door het uitleggen der grondbeginſelen, als door het vertoonen van al 't geene tot het welverſtaan der vroedkunde vereiſcht wordt, laat ik hen zoo lang op deze door kunst gemaakte vrouw werken, tot dat zy zoo wel ten opzichte van de handgreepen als van het nuttig gebruik der vroedkundige werktuigen, de vereischte han-

dig.

digheid en hebbelykheid verkregen hebben.

Ik hebbe niet noodig geoordeeld, my in dit kort begrip over het gebruik der werktuigen uit te laaten, eensdeels, om dat het voornaamlyk geſchikt is voor de genen, wien het niet vry ſtaat vroedkundige werktuigen te bezigen, namelyk de vroedvrouwen, en anderdeels om dat de beroemde Hoogleeraar *Camper* dit onderwerp zeer naauwkeurig verhandeld en in het licht heeft gegeven by de laatſte uitgave van het werk van *Mauriceau*, en dat men in het vertaalde werk van Dr. *Smellié*, 't welk geen vroedkundige misſen kan, alles breedvoerig kan nazien. Ik ben echter van voornemen om in 't vervolg ook eenige verbeteringen aangaande het gebruik van de vroedkundige werktuigen, om het geklemd hoofd te redden, in het licht te geven, welke verbeteringen, die niet in myne ſtudeerkamer, maar onder de bewerkingen zelve, en op levende onderwerpen, zyn uitgedacht, misſchien voor de *Meesters* in de kunst van eenig belang zullen zyn. My ontbreken ſlechs eenige weinige proeven om de laatste hand daar aan te leggen. Intusſchen zal myne begeerte voldaan zyn, indien

deze uitgave van myne Grondbeginſelen der vroedkunde aan min geoeffenden, zoo in de ſteden als ten platte lande, tot nut kan ſtrekken. Heeft het tegendeel plaats, dan zal ik my moeten beſchuldigen, dat ik van de onderwyzingen der geoeffendſte vroedkundigen, van het lezen der beroemdſte ſchryveren en van myne zoo gelukkige als uitgebreide praktyk, geen betere vruchten hebbe kunnen plukken. Wat hier ook van zyn moge, ik zal altyd voor my zelven de voldoening hebben, dat ik my door de vooroordeelen niet hebbe laten leiden; dat ik alle myne vermogens hebbe aangewend, om de zaaken, door anderen voorgeſteld, naauwkeurig te onderzoeken en te overwegen, en volgens myn eigen oordeel en ondervinding op 't papier te ſtellen; terwyl ik bereidvaardig ben, myne misvattingen, waar aan ieder ſterveling onderhevig is, zoo veel mogelyk, te verbeteren.

Vaarwel, kunstbeminnende Lezer! Gebruik dit werkje tot welzyn van 't menſchdom, tot uw eigen voordeel, en tot bevordering van de edelſte en teffens noodzaaklykſte kunst, die ooit het menſchelyk vernuft heeft voortgebracht!

GROND-

GRONDBEGINSELEN

DER

VROEDKUNDE.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de vereischten van een Vroedkundige.

1. De *Vroedkunde* is dat gedeelte der Geneeskunde, welk het ontydig baaren verhoed, de natuurlyke verlossinge op zyn tyd bevordert, de moeylyke gemaklyk, de zwaare licht maakt, en de vereischte hulp aan Moeder en Kind bezorgt.

2. 't Is een zaak van belang, dat iemand, die deze kunst wil leeren, alvorens in overweginge neme, of hy de vereischte hoedanigheden en bekwaamheden, zoo wel ten opzichte van 't lichaam als van de ziel, bezit, om dezelve te leeren en in 't vervolg te oeffenen.

3. Hy moet de vereischte lichaamelyke bekwaamheden hebben; Hy moet niet dik of zwaarlyvig, niet doof, niet zieklyk zyn; Hy moet armen, handen en vingers tot zyn wil hebben, en voor al geen groote handen.

4. Een Vroedkundige moet niet alleen verſtandig, behendig en naarſtig zyn; maar ook liefdadig, behulpzaam, medelydend, zachtmoedig, ſtilzwygend; niet ſtyfhoofdig, geen vloeker, geen dronkaart.

5. Hy moet ook inzonderheid de zucht van zyn eigen belang vermyden, waar door hy meer zyn gewin dan den welſtand van zyn evenmensch betracht: zoodanig belang komt met de ſchikking van het aanbiddelyk Opperwezen geenzins overeen, en kan nimmer naar den regel van vernuſt en openbaringe goedgekeurd worden. Niemand zal lochenen, dat het altyd onëdel is door inhaligheid tot bezittingen te geraken, en dat iemand, die alles naar zyn eigen voordeel rekent, een laag en verachtelyk karakter bezit.

6. 't Is echter buiten alle tegenſpraak, dat een Vroedmeester eene belooning, overeenkomſtig met de grootheid en waardigheid van het werk, verdiene; maar de loon moet het vermogen der Lyderesſen nimmer te boven gaan, en de zulke, welke buiten ſtaat zyn dit werk naar verdiensten te vergelden, moeten daarom niet in 't lyden gelaten worden. Hy moet nooit uit zyne gedachten laten gaan, dat hem het leven van twee en ſomtyds van meer menſchen is toevertrouwd, waar van hy eenmaal Gode rekenſchap zal moeten geven, zoo één van die, door zyne nalatigheid of onachtzaamheid, verzuimd, verwaarloosd of geſtorven is.

7. Een Vroedkundige is altoos verplicht regelmatig, redelyk en oordeelkundig in alle zyne redeneringen, daaden en bedryven, te zyn. Zyn voornaamste iever moet zich uitſtrekken om zyn oor-

oordeel op te ſcherpen, en het zelve zoo naauwkeurig te maken als mogelyk is.

8. Om hier toe te geraken, is het nuttig, dat hy zich aan eene wyze van denken gewenne, welke men den Wiskundigen eigen kent; eenige beginſels van Meetkunde kunnen hem van veel nut zyn; het lezen van boeken, op zulken trant geſchreven, is ook zeer dienstig. Uit dezelve zal hy de regels van oordeelkunde leeren, die zoo volſtrekt noodig zyn, om 't waare van 't valſche, het waarſchynlyke van 't onwaarſchynlyke te onderſcheiden, en de waare grondoorzaak en het einde van dat gene te kennen, dat hy geleerd heeft.

9. Eindelyk moet een Vroedmeester in de beſpiegeling en in de oeffening van zyne kunst behoorlyk onderwezen zyn, en beide die takken in den grond verſtaan. Hy moet niet alleen eene grondige kennis hebben van alle de deelen, welke tot de voortteelinge en verlosſinge betrekking hebben, zoo wel ten opzichte van de Moeder als van het Kind; maar hy moet ook noch daar en boven de ziekten en ongemakken der zwangere Vrouwen kennen; weten wat voor, onder, en na de verlosſinge moet gedaan worden, in ſtaat zyn om de toevallen voor te komen, of den voortgang daar van, door de bekwaamſte hulpmiddelen, te keer te gaan.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van het Bekken.

10. Iemand, die de Vroedkunde wil leeren, moet vooral eene grondige kennis zoeken te verkrygen van de deelen van een Vrouw, welke tot de verlossinge betrekking hebben: want zonder deze kennis zal hy de bespiegeling dezer kunst niet begrypen, en hy zal in de oeffeninge, als een blinde in 't donker, altyd mistasten.

11. De deelen tot de voortteelinge en verlossinge geschikt, zyn: 1. De harde deelen, bestaande in de beenderen en kraakbeenderen, die het bekken uitmaken. 1. De uitwendige, die aan 't gezicht bloot gesteld zyn. 3. De inwendige, welke zonder kunstige insnydinge niet ontdekt kunnen worden.

12. Het Bekken (*Pelvis*), het welk de onderste holligheid van den romp uitmaakt, bestaat uit de vereeniging van verscheiden beenderen, welke in jonge onderwerpen door tusschenkomende kraakbeenderen verdeeld zyn, die met de jaaren in been veranderen, behalven die de darmbeenderen met het heiligbeen, en die de schaambeenderen samenvoegen.

13. Deze beenderen zyn acht in getal, namelyk: twee darm- of heupebeenderen, zynde de grootste, en beslaande het bovenste gedeelte van het Bekken; twee zitbeenderen, die het onderste gedeelte uitmaken; twee schaambeenderen, die het voorste gedeelte uitmaaken; het heilig-en staartbeen, die samen het achterste gedeelte beslaan.

14. Door

14. Door de vereeniging dezer beenderen (13) word de holligheid gemaakt, die men het Bekken noemt, 't welke in een grooter en kleiner Bekken wordt verdeeld.

15. Het groote Bekken, 't welk bekleed wordt door de gemeene bekleedſelen, de ſpieren van den onderbuik, en het buikvlies, begrypt de gantſche uitgeſtrektheid, gelegen tusſchen de boogen van de darmbeenderen tot aan den bovenſten rand van het heilig- en ſchaambeen.

16. Het kleine Bekken begrypt het overige van de uitgeſtrektheid, gelegen tusſchen het heilig- zit- en ſtaartbeen.

17. De onderkant van het groote Bekken maakt een engte, die de bovenſte engte van het Bekken genoemd wordt, en de onderkant van het kleine Bekken maakt de onderſte engte.

18. Het darm- zit- en ſchaambeen van ieder zyde zyn in kinderen drie onderſcheide beenderen, door kraakbeen ſamengevoegd, doch maken in bejaarden maar één been uit, 't gene ongenaamd been (*os innominatum*) genoemd wordt, en het zydelyke deel van het Bekken uitmaakt.

19. Door de vereeniging dezer drie beenderen (18) wordt, in kinderen en in bejaarden, een holligheid gemaakt, genaamd de azynmaat (*acetabulum*), welke dient om het hoofd van het dyebeen te ontfangen.

20. Door de ſamenvoeging van het darmbeen met het ſchaambeen, word een groot eyrond gat gemaakt, 't welk door de ſtopſpieren en een ſterk vlies geſloten is.

21. Omtrent de beſchryvinge der beenderen zal ik niet verder gaan, als noodig is tot de ken-

nis, welke vereicht wordt om de befpiegeling der Vroedkunde wel te begrypen.

22. Het darmbeen (*os Ilium*) is het bovenfte gedeelte van het ongenaamd been (18). Het heeft een breede, en platte gedaante, fchuins opgaande geplaatst, om de gehoudene deelen van 't Bekken te kunnen bevatten en befchermen.

23. Het bovenfte gedeelte van dit been maakt een boog uit, die men de kam of rib noemt, en waar van de twee randen den naam van de uit- en in inwendige rib dragen.

24. Het heeft een uit- en een inwendige oppervlakte; waar van de uitwendige voorwaarts verheven en achterwaarts hol is; en de inwendige voor het grootfte gedeelte hol en glad is. Beide zyn zy met fpieren bekleed.

25. Het zitbeen (*os Ischium*) is het onderfte van het ongenaamd been, en heeft drie deelen, het lichaam, het uitwas (*Tuber*) en den tak.

26. Het lichaam heeft van achter een fcherp uitfteekfel, 't welk de doorn genoemd word. Het uitwas, zynde dat deel waar op men zit, is dik, ongelyk, en naar beneden gekeerd. De tak is een uitfteekfel, dat zich met een ander van het fchaambeen vereenigt, en het eironde gat helpt uitmaaken.

27. Het zitbeen is in deszelfs inwendige oppervlakte glad, effen, en volmaakt het zydelyke deel van het kleine Bekken.

28. Het fchaambeen (*os pubis*) is het kleinfte gedeelte van het ongenaamd been, is horizontaal geplaatst, en wordt verdeeld in een lichaam en twee takken, de operfte en de onderfte.

29. Het grootfte gedeelte van 't lichaam is van bin-

binnen plat en effen. Aan deszelfs zydelyke en inwendige gedeelte is een kraakbeenige oppervlakte, waar door de vereeniging der twee schaambeenderen gemaakt wordt. In zyn opperste en voorste gedeelte ziet men eene verhevenheid, welke de doorn genaamd word.

30. De opperste tak is de grootste; hy is dwars geplaatst en helpt de azynmaat uitmaken. De onderste tak vereenigt zich met dien van 't zitbeen.

31. Het heiligbeen (*os Sacrum*), dus genaamd, volgens eenigen, om dat de ouden dit been alleen aan de Goden plagten op te offeren, is een dik, vast langwerpig, driehoekig been, dat het achterste gedeelte van het Bekken uitmaakt, en waar op de gantsche ruggegraat steunt.

32. Dit been bestaat uit vier of vyf stukken, die men valsche wervelen noemt. De binnenste oppervlakte is hol en glad: de buitenste bol en oneffen. In beide die oppervlakten vindt men vier of vyf paar gaten, die alle met het kanaal van 't rugge-merg gemeenschap hebben. Zy zyn grooter van vooren dan van achteren, en dienen voor den doorgang van verscheiden zenuwen.

33. Van boven is het heiligbeen door geleding vereenigd met het laatste lendewervel, welke eene verhevenheid maakt. Op de zyden is het door een kraakbeenige samenvoeging aan de darmbeenderen, en van onderen aan het staartbeentje vereenigd.

34. Het staartbeen (*os Coccyx*) is geplaatst aan het ondereinde van het heiligbeen, waar van het vereenigd is door middel van een veeragtig kraakbeen.

35. Dit been beſtaat uit drie of vier kleine beentjes, die te ſamen een driehoek uitmaaken. Het is natuurlyk inwaarts gebogen, doch kan zich achterwaarts bewegen.

36. ieder ongenaamd been (18) van het Bekken is van voren met zyns gelyke vereenigd door een kraakbeen, en van achteren met het heiligbeen.

37. Het kraakbeen, dat de ongenaemde beenderen van voren aan elkanderen ſamenvoegt, is veel breeder aan zyn voorsten dan aan zyn achterſten kant; 't heeft in zyn middelſte gedeelte een veer- en papachtige ſtoffe; van buiten loopen ſterke banden, die de beenderen ſamenhegten, welke evenwel in zwaare en moeylyke verloſſingen ſomtyds een afwyking en loswording der ſchaambeenderen toelaten.

38. De twee kraakbeenige ſamenvoegſelen, die de ongenaamde beenderen aan het heiligbeen vereenigen, zyn zoo dik niet; maar insgelyks door banden verſterkt, die in zwaare verloſſingen ook, min of meer, kunnen meêgeven.

39. De darm- zit- heilig- en ſtaartbeenderen zyn voorzien met ſterke banden, heilig- en zitbeensbanden genaamd, die het onder- en zydelyke deel van het Bekken helpen volmaken.

40. De heilig- en zitbeens-banden (*ligamenta Sacro-Ischiatica*) zyn: 1. een groote en uitwendige, 2. een kleine en inwendige.

41. De eerſte komt van het bovenſte en zydelykſte deel van het heiligbeen, en ſomtyds, met eenige draaden, van het achterſte van het darmbeen, en eindigt aan het uitwas van het zitbeen.

42. De tweede komt van het onderſte en zyde-

de-

delykſte deel van het heiligbeen, van het bovenſte en zydelykſte deel van het ſtaartbeentje, en eindigt aan den doorn of 't ſcherpe uitſteekſel van het zitbeen.

43. Deze twee banden (36—42) kruisſen zich, en liggen gedeeltelyk op elkander aan den kant van het heiligbeen, daar zy genoegzaam maar eenen breeden band uitmaken: maar aan den kant van het zitbeen zyn zy van elkander geſcheiden en maken eene opening tusſchen het uitwas en den doorn, welke de onderſte zitbeens-uitranding word genoemd.

44. Door de tusſchenkomſte van deze banden, word noch een grooter opening gemaakt, die den naam van de bovenſte zitbeens-uitranding draagt.

45. Omtrent de harde deelen, welke tot de verlosſinge betrekking hebben, moet men ook de natuurlyke kromte der ruggegraat in aanmerking nemen, en wel inzonderheid die van de wervelbeenderen der lendenen, welke kromme loop uit de vergelyking met de middel-lyn van zwaarte gekend wordt.

46. Aangaande de byzondere plaatſing van het Bekken moet men opmerken, dat het ſchuins is van voren naar achteren, wanneer de vrouw ſtaat, en dat, als zy op den rug licht, het hol van het Bekken recht opwaats ſtaat; alsmede dat de as van het Bekken den middel-lyn van zwaarte byna regthoekig doorſnyde.

47. Om een goed denkbeeld der holligheid van een welgeſteld vrouwen Bekken te hebben, moet men ook acht ſlaan op den afſtand der beenderen, die het zelve uitmaken, en de diepte van het kleine Bekken.

48. De afſtand van het bovenſte gedeelte der ongenaamde beenderen is omtrent tien duimen.

49. De breedte der bovenſte engte van het Bekken is omtrent vyf duimen; en de afſtand van het bovenſte uitſtekende gedeelte van het heiligbeen tot het bovenſte gedeelte der ſamenvoeginge van het ſchaambeen is omtrent vier duimen.

50. De afſtand der doornen of ſcherpe uitſteekſels der zitbeenderen is omtrent vier duimen: die der uitwasſen van de zitbeenderen van malkander; en der ſamenvoeginge van het heilig- met het ſtaartbeen, bedraagt insgelyks omtrent vier duimen, en maken dus een evenzydigen driehoek.

51. De afſtand van het onderſte gedeelte der ſamenvoeginge van de ſchaambeenderen met het punt van het ſtaartbeentje is ook gemeenlyk vier duimen: doch deze afſtand wordt in de verlosſinge doorgaans een duim vergroot, door de achteruitwyking van het ſtaartbeentje; wordende dus, in dit geval, de onderſte opening gelyk aan de breedte van de bovenſte engte.

52. De diepte van het kleine Bekken, namelyk van het bovenſte gedeelte van het heiligbeen tot aan het onderſte gedeelte van het ſtaartbeentje in een rechten lyn gerekend, is omtrent vyf duimen; Doch deze afſtand wordt omtrent een duim grooter, wanneer de achteruitwyking van 't ſtaartbeentje plaats heeft.

53. De diepte der zyden van het kleine Bekken, namelyk van de bovenſte engte tot aan de onderſte gedeelten der zitbeenderen, is vier duimen; en de diepte der ſchaambeenderen, van

vo-

voren, bedraagd omtrent twee duimen: waar uit blykt, dat de diepte van het achterste tot het voorste gedeelte des Bekkens als van drie tot één, en de zydeelen als van drie tot twee staan.

54. Wyders moet men aanmerken, dat groote vrouwen niet altyd de grootste en ruimste Bekkens hebben: ik heb somtyds het tegendeel bevonden.

55. Indien men een groot getal Bekkens afmeet van vrouwen, die aan de Engelsche ziekte niet onderhevig zyn geweest, en die kinderen gebaard hebben, zal men slechts een klein verschil omtrent den opgegeven afstand der beenderen vinden.

56. Men kan als eene algemeene regel aannemen, dat vrouwen, welke in haare kindsche jaaren gezond zyn geweest, gemeenelyk een welgesteld Bekken hebben; en integendeel, dat by die, welke voor een ouderdom van twee jaaren de Engelsche ziekte gehad hebben, het Bekken doorgaans min of meer kwalyk gesteld is.

57. Kreupele en gebochelde vrouwen, welke aan de Engelsche ziekte niet onderhevig zyn geweest, hebben doorgaans een welgesteld Bekken, en verlossen zoo gemakkelyk als andere, om dat deze ongemakken geen hinderpaal toebrengen.

58. Het Bekken van een vrouw kan kwalyk gesteld zyn door overmaat van grootte of van kleinte, en dikwils door beide te gelyk, namelyk dat het te groot van boven en te klein van onderen, of te klein van boven en te groot van onderen is.

59. Het heiligbeen met het laatste lendewervel

vel maken somtyds, door hun uitspringen of inwaarts buiging een merkelyke vernaauwinge der bovenste engte van het Bekken.

60. Men ziet Bekkens, waar van de bovenste engte wyder is aan den eenen kant dan aan den anderen, veroorzaakt door eene kwaade gesteldheid der beenderen, of door de verdraaying van de ruggegraat.

61. Daar zyn Bekkens, waar van de afstand van de uitwassen der zitbeenderen van malkander niet evenredig is met den afstand van het onderste gedeelte des heiligbeens, 't geen een aanmerkelyke wangestalte uitmaakt.

62. Het heilig- en schaambeen, de darm- en zitbeenderen, kunnen ook eene byzondere kwaade gesteldheid hebben, en dus de verlossinge verhinderen.

63. De Engelsche ziekte kan als een algemeene oorzaak der kwaade gesteldheden van het Bekken aangemerkt worden.

64. Het is niet moeylyk een welgesteld Bekken eener volwassene vrouwe te onderscheiden, om dat de holligheid van het laatste, in allen opzichte, veel ruimer is.

65. De afstand van het bovenste gedeelte der darmbeenderen is in den man byna twee duimen, en de andere afmetingen (49—51) omtrent een duim kleinder dan in de vrouwe.

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

Van de uitwendige deelen der Vrouwen, welke tot de voortteelinge en verlossinge betrekking hebben.

66. De uitwendige deelen der vrouwen, tot de voortteelinge en verlossinge geschikt, zyn aan 't gezicht bloot gesteld, of kunnen door behulp der vingeren, waar door men een ligte scheidinge der lippen maakt, beschouwd worden.

67. Die aan 't gezicht bloot gesteld zyn, zyn de venusheuvel, de groote lippen, en de bilnaad.

68. Door de verwyderinge der groote lippen, onder de bovenste vereeniging der zelven, ontdekt men den kittelaar, de watervleugels, en den pisweg; aan de onderste vereeniging ziet men het vorkje, den mond der scheede, het maagdenvlies in jonge dochters, en de vleezige heuveltjes in vrouwen.

69. De venusheuvel (*Mons Veneris*) is boven de groote lippen, en op het voorste deel van het schaambeen geplaatst, uitmakende eene verhevenheid, door de tusschenkomste van een vetachtig lichaam, dat onder de huid in het Celachtig weefsel gelegen is. Dit deel wordt met de jaaren van vrysterschap met hairen bedekt.

70. De groote lippen (*Labia magna*) zyn gemaakt uit de verdubbeling van de huid, tusschen dewelke veel vet gelegen is, vooral aan den bovenkant, alwaar zy het dikste zyn. Zy zyn harder

der en vaster in vrysters dan in vrouwen.

71. Aan de buitenzyde zyn de groote lippen met hairen bedekt; aan de binnenzyde, alwaar veele kleine kliertjes gevonden worden, welke een flymig vocht affcheiden, zyn ze rood, glad en effen. Door haar onderfte vereeniging wordt eene holligheid gemaakt, die den naam van fcheepswyze holte draagt.

72. De groote lippen dienen om de deelen, die zy bedekken, te befchermen, en in de verlosfinge tot de verwyderinge van de fcheede.

73. De bilnaad (*Perinæum*) is die ruimte, welke tusfchen de onderfte vereeniging der groote lippen en den aars gelegen is; hy is ruim een duim breed lang, en wordt dikwyls in zwaare verlosfingen min of meer gefcheurd.

74. De kittelaar (*Clitoris*) gelykt naar eene kleine lel, of naar eene kleine mannelyke roede zonder pisweg, en is geplaatst even onder de bovenfte famenvoeging der groote lippen, alwaar hy byna geheel verborgen ligt.

75. De kittelaar beftaat uit twee fponsachtige lichaamen, die hol en vol celletjes zyn, en die door den toevloed van bloed en geesten, onder 't byflaapen, aan een oprichting onderhevig zyn.

76. De kittelaar heeft een klein hoofdje zonder opening, en wordt bekleed door een gedeelte der verdubbelde huid, die een vleesachtige fronfeling uitmaakt, genaamd de voorhuid van den kittelaar, welke met veele zenuwtepeltjes voorzien is, en uit dien hoofde zeer gevoelig.

77. De kittelaar vertoont zich merkelyk kleiner in doode dan in levendige vrouwen. Men vindt vrouwen, welke dit deel ongemeen lang heb-

hebben. 't Gebruik is om een aangename kitteling, in de venusoeffening, te verwekken.

78. De waterleiders, of watervleugels (*Nimphæ*) zyn twee vleeschachtige, roode, holle en ſponsachtige lichaamtjes, niet kwalyk naar de lellen der haanen gelykende.

79. Zy zyn vereenigd aan de bovenſte en binnenſte zyde der groote lippen, en aan den kittelaar, dewelke daar door eenigzins gedekt word. Neerhangende ſpreiden zy zich uit aan de rechter- en linkerzyde van den pisweg.

80. Deze deelen hebben veele kleine kliertjes en ſlymbuizen, tot afſcheidinge van een ſmeerachtige zelfſtandigheid; zyn ook met veel zenuwtepeltjes voorzien, die dezelve zeer gevoelig doen zyn.

81. Het gebruik van de watervleugels is om de inwendige deelen te beſchermen, de uitloozing der pis te beſtieren, de venuslust te vermeerderen, en, om in de verlosſinge, de ſcheede te verwyden, wanneer het kind tot in de geboorte gevorderd is.

82. De pisweg (*Meatus urinarius*) is een buis van ruim twee vingers breedte lang, makende eene kleine verhevenheid tusſchen de watervleugels, en even onder de kittelaar geplaatst.

83. De uitwendige opening van den pisweg, welke dient om de pis uit te loozen, is met een verheven rand voorzien, en heeft de gedaante van een klein geſtreept wrongetje; zy beſtaat uit verſcheiden kleine kliertjes, voorſtanders genoemd, van waar verſcheidene ſlymbuizen voortkomen, die zich in 't begin van den pisweg, rondom denzelven en de ſchede, ontlasten.

84. De

84. De mond der ſcheede (*orificium Vaginæ*), van ſommigen de uitwendige mond der lyſmoeder genaamd, is een min of meer ruime opening, geplaatst onder den pisweg, voorzien met een vlechting van vleezige draaden, die hem omringen, en welke den naam van ſamentrekker der ſchede draagt.

85. Deze opening is merkelyk kleiner in maagden dan in beproefden; zy kan uitrekken en inkrimpen door haare veerachtigheid, en zwelt op in den byſlaap.

86. Het maagdenvlies [*menbrana Hymen*) word alleen in kinderen en in maagden gevonden; 't is een rondachtig en ſomtyds halfmaans wyze vlies, in 't midden met eene kleine opening voorzien, om aan den maandenlykſchen vloed en andere vochten, uitgang te geven.

87. Dit vlies is afkomſtig van het binnenſte vlies der ſcheede, en maakt deszelfs mond naauwer. Als men dit vlies in jonge dochters niet vindt; is het niet altyd een kenteeken, dat zy haar maagdom verloren hebben; gelyk het ook niet vast gaat, dat de tegenwoordigheid van het zelve de tegenwoordigheid des maagdoms bewyst, wyl men ontwyffelbaare voorbeelden van het tegendeel gezien heeft.

88, De vleezige heuveltjes (*carunculæ myrtiſormes*) zyn vleezige roode lapjes, die zich ſchier de een aan de ander voegen, welke voortkomen door de ſcheuringe van 't maagdevlies. Hierom worden zy in jonge dochters niet gevonden.

89. Het getal der heuveltjes is gemeenlyk vier; doch ſomtyds één minder of meer. Zy verwelken

ken en verdwynen veeltyds in vrouwen, die veele kinderen gebaard hebben. Zy dienen in de verlossinge om de scheede te verwyden, en in de venusoeffening, om het wederzydsche vermaak te vermeerderen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de inwendige deelen der Vrouwen, welke tot de voorteelinge en verlossinge betrekking hebben.

90. De inwendige deelen der vrouwen, welke in de holligheid van het Bekken gelegen zyn, kunnen niet dan door eene kunstige van-éénsnydinge ontdekt worden. De voornaamste zyn, de scheede, de waterblaas, de endeldarm, en de lyfmoeder met alle hare afhankelykheden.

91. De scheede (*vagina*) werdt by de ouden veeltyds de hals van de lyfmoeder genoemd. Zy is een lange, ronde en vliezige buis, in maagden aan een gedeelte van een dunnen darm niet ongelyk.

92. De scheede is geplaatst tusschen de waterblaas en den endeldarm, waar mede zy door een cellachtig weefsel vereenigd is; neemt een begin aan de vleezige heuveltjes, en eindigt aan den lyfmoeders mond, lopende dus schuins op- en achterwaarts in het Bekken.

93. De scheede omvat den lyfmoedersmond op de zelfde wyze als de twaalfvingeringe darm den portier van de maag omvat; zoodanig dat de lyfmoedersmond als een hondsmuil of bek van een Zeelt, in de scheede, wat naar beneden gekeerd, uitpuilt.

94. De autheuren verschillen zeer veel in de bepaling van de lengte en breedte der scheede: in 't algemeen kan men zeggen, dat zy zeer onge-

gelyk zyn, wyl de ſcheede zich naar alle de omſtandigheden der Zwangerheid en verlosſinge kan uitrekken en weder inkrimpen.

95. De ſcheede beſtaat uit twee Vliezen, waar van het binnenſte met veele Zenuwtepeltjes voorzien is, die haar zeer gevoelig doen zyn. Zy is overal met dwarsſe rimpels en veele ſlymbuizen bezet.

96. Het buitenſte vlies beſtaat uit vleezige vezelen: die naar vereisch lang of kort worden. Aan haar beneden einde is een ſamenſchakeling van ronde ſpiervezelen, die de ſamentrekkende-ſpier der ſcheede uitmaken, dewelke veel ſterker is in jonge vrouwen dan in bejaarden.

97. Deze twee vliezen (95-96) worden vereenigd door een ſponsachtig weefſel, dat met veele kliertjes bezet is, tot afſcheidinge van een ſlymachtige ſtoffe, dienende om de ſcheede te bevochtigen. Indien dit vocht al te overvloedig is, loopt het na buiten, en verkrygt als dan den naam van witte vloed.

98. De ſcheede dient tot wederzyds vermaak in den byſlaap, om de roede en het zaad te ontfangen; alsmede om aan den maandelykſchen vloed, kraamzuiveringen, en andere vochten, uitgang te geven.

99. De waterblaas (*Veſica urinaria*) is gelegen onder het ſchaambeen en boven de lyfmoeder; heeft een eironde gedaante, en is door eenen blaasband aan den navel vastgehegt.

100. De weterblaas verſtrekt tot een bewaarplaats van de pis; deszelfs holligheid is min of meer groot, naar maate zy min of meer met pis vervuld is, welke door den pisweg (82) uitge-

loost wordt. Wanneer de blaas, door de ingehoudene pis, te veel uitgezet is, kan zy de verlossinge verhinderen.

101. De endel- of rechten darm (*Intestinum rectum*) is een dikke, holle, ronde buis, omtrent anderhalf handbreed lang, en drie dwarsse vingeren breed; geplaatst boven het heilig- en staartbeen, en onder de lyfmoeder en scheede, waar aan hy door een Cellachtigweefzel vereenigd is.

102. De endeldarm heeft een uitwendige openinge, den aars genoemd, welke door spieren gesloten en ingetrokken wordt. Hy dient om de vuiligheden in te houden, en op zyn tyd te ontlasten.

103. De ophooping van harde vuile stoffen in dezen darm, is dikwyls in de verlossinge een hinderpaal, die door eene darmspuiting uit den weg moet geruimd worden.

104. De lyfmoeder (*Uterus*) is het voornaamste werktuig der voortteelinge en verlossinge, 't is een hol lichaam, bestaande uit een vleeschvliezachtig en ingedrongen weeffel, veerachtig, gevoelig en beweegvaardig, tot uitrekking en inkrimping bekwaam.

105. De gedaante van de lyfmoeder is platachtig, als een samengedruktepeer of langwerpige driehoek, in een onbevruchte vrouw. Deze gedaante verandert in een langwerpig rond, wanneer zy door de zwangerheid uitgezet wordt.

106. De lyfmoeder is, in een onbevruchte vrouw, omtrent drie dwarsse vingeren lang, twee breed, en één dik; Doch deze grootte en dikte verandert zeer veel in de zwangerheid, ge-

gedurende den maandelykſchen vloed, en ook naar de jaaren.

107. Sommige ontleed- en vroedkundigen zyn van gevoelen, dat de bezwangerde lyfmoeder dunner is dan de onbezwangerde; anderen beweeren het tegenovergeſtelde, om dat zy dezelve in geſtorvene kraamvrouwen drie of vier dwarsſe vingeren dik bevonden hebben. De reden van dit geſchil is, dat men op de byzondere omſtandigheden geen acht heeft gegeven.

108. De lyfmoeder is dun, wanneer de vrouw na de verlosſinge een zwaaren vloed heeft gehad; dikker wanneer het kind noch met zyn vliezen en water daar in beſloten is; en zy verkrygt een aanmerkelyker dikte, wanneer de vrouw eenige uuren of dagen, na 't afloopen van 't water in zwaaren arbeid is geweest, en dat 'er ontſteeking by komt, 't zy door de ſterke ſamentrekking om en op het kind, door een onkundige behandeling, of door eenige andere oorzaak.

109. De zelfsſtandigheid der lyfmoeder is zenuw- vleesch- en vliesachtig, zonder vet, met zeer veel tusſchenkomende en kromgebogene vaten, die zich op de wyze van wyngaardsranken daar in verſpreiden. De vleesch- of ſpierdraaden zyn ſterk en in een gedrongen, doch verwyden van elkander, wanneer de uitzetting der lyfmoeder plaats heeft.

110. De holligheid der lyfmoeder, in maagden, is omtrent zoo groot, dat een amandelkern dezelve zoude kunnen opvullen, welke holligheid boven breedst, en onder ſpits aflopende is. 't Heeft eenigen behaagd, de lyfmoeder door 't gewicht te onderſcheiden, maar de ondervinding

 heeft

heeft doen zien, dat zulks niet wel kan bepaald worden.

111. De lyfmoeder is geplaatst in 't midden van 't Bekken, tusfchen de waterblaas en den endeldarm, met deszelfs bodem een weinig fchuins naar boven en naar voren, en met den hals fchuins naar onderen gekeerd. Deze plaatfing kan echter in verfcheiden omftandigheden van de zwangerheid merkelyk verfchillen.

112. De lyfmoeder wordt verdeeld, in bodem, lichaam, hals en mond. De bodem is het dikfte en bovenfte gedeelte; het lichaam begrypt de uitgeftrektheid, gelegen tusfchen den bodem en den hals; de hals is het onderfte en naauwfte gedeelte, welke tot in de fcheede zakt; de mond is die opening, welke aan het uiteinde van den hals gevonden wordt.

113. De bodem der lyfmoeder wordt veel dikker in de zwangerheid dan eenig ander deel, en wel het meest, wanneer de moederkoek daar aan vast is.

114. Het lichaam van de lyfmoeder is dunner dan den bodem en dikker dan de hals; het is in de zwangerheid allermeest aan eene groote uitzetting onderworpen, doch behoud altyd een werkend vermogen om, naar de omftandigheden, weder in te krimpen.

115. De hals der lyfmoeder, fchoon het dunfte gedeelte zynde, is daarom niet minder met vleesch- of fpierdraaden voorzien, maar meer in één gedrongen. Men vindt'er veel flymbuizen.

116. De lyfmoedersmond maakt eene verhevenheid, welke in de fcheede uitfteekt, zy heeft een dwarsfe opening, die gemeenelyk zeer naauw ge-

fle-

ſloten is, doch die, ten tyde der zwangerheid en verloſſinge, van gedaante verandert.

117. Van boven, aan weerzyden van de inwendige holligheid der lyfmoeder, vindt men de twee zeer naauwe openingen der trompetten van *Fallopius*.

118. De Trompetten van *Fallopius* (*Tubæ Fallopianæ*) zyn twee wormswyze buizen, die wyder worden naar het midden, en wederom kleiner aan den kant van de eyernesten, alwaar zy eindigen met veele loſſe ſpierachtige franjes, die eenigzins de eyernesten bedekken. By de oude ontleedkundigen worden zy zaadvoerende vaten genoemd. In de viervoetige dieren dragen zy den naam van Hoornen der lyfmoeder, en by de vogelen dien van eyerleiders.

119. Deze buizen dienen, door derzelver opzwelling in den byſlaap, om de eitjes uit de eyerneſten te persſen, en het zaad van den man te ontfangen, op dat de bevruchting geſchieden zoude.

120. De eyerneſten of eyerſtokken (*ovaria*) zyn twee kleine, witte platronde lichaamen van een vlies- en vleesachtige zelfsſtandigheid, door twee vliezen bekleed, en tusſchen de verdubbeling van ieder breeden band der lyfmoeder beſloten.

121. De zelfsſtandigheid der eyernesten is ſponsachtig, met veel zenuwen en bloedvaten voorzien. Men ondekt 'er tien of twaalf (ſomtyds min of meer) kleine blaasjes, eitjes genaamd, vervuld met een lymachtig vocht, het wit van ey niet ongelyk, het welk gehouden wordt voor de voortteelende ſtoffe.

122. De lyfmoeder is voornamentlyk door middel van vier banden, twee breede en twee ronde, aan de bygelegene deelen vastgehecht, om de lyfmoeder te onderfteunen en in haar plaats te houden.

123. De breede banden (*Ligamenta lata*) door fommigen, om derzelver gelykenisfe, vleermuisvleugelen (*alæ vespertilionum*) genoemd, worden gemaakt uit een dubbeld vlies, van het buikvlies afkomftig, tusfchen het welke een blaasachtig wezen gelegen is. *Zy* nemen hunnen oorfprong van de zyden der lyfmoeder, bedekken de trompetten en de eyernesten, en verfpreiden zich zydelings uit tot aan den binnenften rand der darmbeenderen.

124. De ronde banden (*Ligamenta rotunda*) nemen hun begin aan de zyden der lyfmoeder, dicht by de inplanting der tompetten, daalen van daar, fmaller wordende, fchuins neer door de ringen, tot over het fchaambeen, alwaar zy zich in 't vet verfpreiden.

125. De ronde banden beftaan uit aderen, flagaderen en fterke fpiervezelen. Door deze vezelen wordt de Lyfmoeder fomtyds beurtelings naar beide zyden getrokken, zoo wel in als buiten de zwangerheid, voornamentlyk door een kramptrekking, doch fomtyds door de zwaarte van de lyfmoeder zelve. Ook kan een Verflapping in één van deze banden het zelfde doen, en, beide verflapt, veroorzaken zy een uitzakking, zoo wel by vryfters als by getrouwde en zwangere vrouwen.

VYF-

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de Voortteelinge.

126. Wy zyn overtuigd van de wezentlykheid veeler dingen, hoewel wy 'er de hoedanigheden niet van begrypen. De geheele zaak der voortteelinge, en wording van een mensch uit het zadelyk beginſel, is, en zal waarſchynlyk altyd een diepe verborgenheid blyven.

127. Schoon men in veele gevallen zorgvuldig moet vermyden, de verborgenheden der liefde voor oogen te ſtellen, is echter een natuuronderzoeker altoos begeerig, en, het is hem dikwils niet ondienstig te weten, wat 'er in 't voldoen des huwelyks omgaat; en hoewel deze zaak niets doet tot het beter verſtaan, of tot de bewerking der vroedkunde, kan zy evenwel in verſcheiden andere gevallen, welke tot deze kunst betrekking hebben, van eenig nut zyn, en de naſpooring daar van kan den vroedkundigen tot ontdekkingen van een wezentlyk aanbelang den weg baanen.

128. De voortteeling (*Generatio*) is die bewerking, waar door de mensch zyn's gelyken voortbrengt; welke daad de vereeniging van beide kunne vereischt.

129. Men moet veronderſtellen, dat man en vrouw gezond zyn, en dat aan de deelen, welke tot de voortbrenging van een kind dienen, geene beletſelen zyn: want indien het tegendeel plaats heeft, geſchiedt de voortteelinge, of niet, of zelden, of onvolmaaktelyk.

130. Het werk van den man is, om de vrouw te bevruchten, en dat van de vrouw, om te ontfangen, de vrucht te dragen, te voeden, en te baaren.

131. De bevruchting geschiedt met wederzyds vermaak, door het inbrengen van het mannelyk lid in de scheede, en het inspuiten van het zaad in de dwarse opening der lysmoeder, die zich onder deze bewerking verwydt.

132. Vervolgens wordt de lysmoedersmond dicht gesloten om het zaad te behouden; de openingen der trompetten worden verwydt; het zaad wordt, onder het gevoel van eene aangenaame kitteling, door een samentrekking der lysmoeder daar in gebracht, terwyl de spierachtige franjes van de trompetten de eyernesten omvatten, en een eytje, of het zaad, daar uit drukken, het welk, door het mannelyk zaad, vruchtbaar gemaakt wordt.

133. Daar na, wordt het bevruchte eytje in de lysmoeder gebracht, alwaar het ontzwagteld, gevoed, en gekoesterd wordt.

134. Maar, hoe en op wat wyze wordt het eytje vruchtbaar gemaakt? Op deze vraag kan men niet dan enkele waarschynlykheden voorstellen.

135. *Hippocrates* schryft de bevruchting toe aan de vermenging van beide de zaaden, welk gevoelen my het alleraanneemelykste voorkomt.

136. Inderdaad, hoe zal men het werk van de voortteelinge toeschryven aan wormen, of andere diertjes, welke door naauwkeurige onderzoekers niet ontdekt kunnen worden, en die waarschynlyk niet bestaan, dan in de verbeeldinge

ge van die genen, welke deze ſtelling omhelzen?

137. De ſtelling, dat in het eytje de afbeelding der vrucht, of alle de deelen van een mensch in 't klein zouden zyn, en dat het mannelyk zaad alleen het zelve levendig en beweeglyk zoude maken, komt my niet aannemelyker voor.

138. Het geen in de voortbrenging van den mensch beſtendig plaats heeft, ſchynt de ongegrondheid dezer twee ſtellingen te bewyzen.

139. Hoe zal men door een van deze twee ſtellingen (135, 136.) uitleggen, waarom een kind, gebooren uit de vermenging van een zwarte met een blanke, een *mulat* of middelſlag is? vooral indien men acht geeft, dat het evenveel is, of de vader zwart en de moeder blank, dan of de moeder zwart en de vader blank is, terwyl het kind doch altyd een middelſlag is.

140. Dit ſchynt te bewyzen, dat man en vrouw, beide evenveel en iets wezentlyks tot de formeringe van het kind toebrengen, maar niet tot het voedſel, dat alleen van de moeder komt. Doch de wyze, hoe uit de vermenging der beide zaaden, een werktuigelyk lichaam worde voortgebragt, is tot noch toe onbekend.

141. De lyfmoeder is de plaats daar het bezwangerd ey, in een vrucht veranderd, zoo lang blyft, als de zwangerheid duurt, zynde gemeenlyk 9. maanden, of 40. weeken.

142. In de eerſte dagen der zwangerheid dryft het eytje los in de lyfmoeder, die als dan zeer naauw geſloten is. Dit eytje is zeer doorſchynend, beſtaat uit een helder vocht, het wit van ey niet ongelyk.

143. Het ey zwemt in een vocht, dat het zelve

ve doordringt, en waar door het uitgezet en vergroot wordt. Vervolgens vertoond zich, in 't binnenste, een wolk, die in een slymachtige stoffe verandert, en waar van de eerste trekken van het kind gemaakt worden.

144. Het ey vereenigd zich, door de uitzetting, voor een gedeelte, gemeenlyk aan den bodem der lyfmoeder, en maakt het eerste beginsel van de moederkoek, waar van men de eerste kenmerken van de navelstreng ziet voorkomen.

145. Het overige van het ey, als mede de moederkoek, is bedekt met een vlies, 't welk aan de lyfmoeder vereenigd is, en den naam van adervlies draagt.

146. Naar maate het ey groeit, wordt ook de lyfmoeder in alle haare uitmetingen, in eene gelyke evenredigheid, uitgezet en vergroot.

147. Wanneer de zwangerheid wat meer gevorderd is, en men iet van de vrucht kan onderscheiden, ziet men eerst twee blaasjes, waar van het grootste het hoofd, en het andere den romp uitmaakt. De uiteinden zyn als dan noch niet zichtbaar, en de navelstreng kan naauwlyks als een dunnen draad gezien worden.

148. In 't begin der tweede maand van de zwangerheid, komen de uiteinden als enkele stompjes te voorschyn, die daar na verlengen en grooter worden.

149. In de derde maand begint de vrucht eene menschelyke gedaante te verkrygen, welke door den tyd vermeerdert en volmaakter wordt.

150. De vrucht en het ey groeijen van het begin der zwangerheid tot het einde, doch in een ongelyke evenredigheid: want in de eerste maanden

den is het ey veel grooter dan de vrucht, maar in de laatste maanden is de vrucht veel grooter dan het ey; op de helft van de zwangerheid zyn ze beide omtrent even groot.

151. De plaatsing van de vrucht is in de eerste maanden der zwangerheid zeer onzeker, doch op het laatste is zy gemeenlyk in diervoegen, dat het kind met het hoofd naar beneden gekeerd is, uit oorzaak van deszelfs zwaarte (191).

ZES-

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de deelen, welke de gemeenſchap maken van de vrucht met de moeder.

152. De deelen, welke verſtrekken tot de gemeenſchap van de vrucht met de moeder zyn, de moederkoek, de navelſtreng, en het water.

153. De Moederkoek (*Placenta*) is een Vleezig en Vaatachtig deel, het welk aan de lyfmoeder vastgehegt is; zy wordt dus genaamd wegens haare gelykenis met een koek; by de ouden werdt zy ook de moederlever genoemd.

154. De gedaante van de moederkoek is gemeenlyk rondachtig en plat, bol en oneffen aan den kant van de lyfmoeder, hol en glad aan den kant van de vrucht. Haar *diameter* is doorgaans van zes tot acht duimen; zy heeft de dikte van één duim in het midden, maar aan de einden dunner afloopende.

155. De moederkoek is altyd rond, wanneer zy in den bodem der lyfmoeder, maar langwerpig, wanneer zy aan een van de zyden ingeplant is. In dit laatſte geval is zy veel dikker aan den eenen dan aan den anderen kant.

156. De moederkoek is gemaakt door de vereeniging van een ontelbaar getal aders, ſlagaders, watervaten, en eenige klierachtige lichaamtjes, wonderbaarlyk door een cellachtig weefzel aan elkander gevoegd.

157. De bolle zyde der moederkoek is ſponsachtig en als in verſcheidene ſtukken of kwabben ver-

verdeeld, ſpruitende uit de byzondere verdeelinge der vaten. Men ziet 'er ook een ontelbaar getal kleine tepeltjes, of liever kleine afgebrokene vaatjes, die uit de moederkoek in de lyfmoeder, en uit de lyfmoeder in de moederkoek gaan.

158. De moederkoek is gemeenlyk aan den bodem der lyfmoeder vast; doch ſomtyds heeft zy haar zitplaats aan de zyden, van voren, van achteren, ja zelfs op den mond der lyfmoeder.

159. De zydelyke zitplaats der moederkoek is een der gemeenſte oorzaaken van de ſcheefleggingе der lyfmoeder; ook is de lyfmoeder, daar de moederkoek zich ingeplant heeft, altyd veel dikker dan aan de tegenovergeſtelde zyde.

160. De holle oppervlakte der moederkoek is bedekt door het ader- en lamvlies, die haar glad en effen maakt, onder dewelke men de groote vaten ziet, welke van de navelſtreng in de moederkoek gaan, en zich daar in verſpreiden.

161. Wanneer 'er twee of meer kinderen zyn, vindt men ook twee of meer moederkoeken, welke zeer dikwils aan elkander vereenigd zyn; doch ſchoon de vaten van iedere koek zeer zelden gemeenſchap met malkanderen hebben, zoude het echter onvoorzichtig zyn, in dit geval, de moederkoek van het eerſte kind af te haalen voor dat het tweede geboren is.

162. Als 'er twee of meer moederkoeken zyn, is ieder van haar, op zich zelve beſchouwt, altyd veel kleiner, dan wanneer 'er maar één is.

163. Het gebruik van de moederkoek is, om het voedendſap uit de lyfmoeder op te ſlurpen, en

en door de navelader naar de vrucht over te brengen; ook dient zy om het bloed, dat van de vrucht door ſlagaderen wordt aangebragt, te bereiden.

164. Het ſchynt, dat de moederkoek doet ten opzichte van de vrucht, 't geen de long in de bejaarden verricht, dat is te zeggen, dat zy aan het bloed geeft de vloeibaarheid en andere hoedanigheden, welke het door de herhaalde omloopingen verkrygt.

165. De Navelſtreng (*Funiculus umbilicalis*) is een ſoort van een koord, gedraaid op de wyze van een touw, welke in de moederkoek begint, en eindigt in de navel van de vrucht.

166. De navelſtreng is ſamengeſteld uit twee ſlagaderen, die uit de vrucht komen; en een ader, die uit de moederkoek ryst. Deze vaten zyn door een cellachtig weefſel aan elkander vereenigt, en met een vlies, eigen aan het ader- en lamvlies, bekleed.

167. Men moet aanmerken, dat de navelader ruim tweemaal zoo wyd is als de ſlagaderen: Zy maakt ſlangachtige omkrullingen, die den aandrang van het bloed maatigen. Men ziet ook op verſcheiden plaatſen uitſettingen, die, door ſommigen, knoopen of kronkels genoemd worden.

168. De navelſtreng is niet altyd in 't midden van de moederkoek ingeplant; zy is ſomtyds, uit oorzaak van de zydelyke zitplaats der moederkoek, tusſchen het middelpunt en den rand, en ſomtyds aan den rand zelven ingeplant, 't geen doorgaans het afhaalen van de nageboorte min of meer moeilyk maakt.

169. De

169. De lengte van de navelſtreng is gemeenlyk 1½ of 2 voet, ſomtyds langer, doch zeldzaam korter. Zy is omtrent een vinger dik. De lengte en dikte hangen niet af van de grootte des kinds of der moederkoek; ook is de dikſte ſtreng niet altyd de ſterkſte.

170. De vrucht wordt bekleed door de vliezen, welke twee in getal zyn. Het buitenſte wordt adervlies, en het binſte lamvlies genoemd.

171. Het adervlies (*membrana Chorion*) is dik, ſponsachtig, eenigzins ruig van buiten, maar glad en effen van binnen. Het is met bloedvaten voorzien, en overdekt de geheele oppervlakte der lyfmoeder.

172. Het lamvlies (*membrana amnios*) ligt tegen het adervlies, waar mede het zelve vereenigd is. Dit vlies is dun, doorſchynend, en aan beide zyden glad en effen. Men ziet 'er weinig of geen bloedvaten in.

173. Eenige ontleedkundigen ſtellen, dat 'er tusſchen het ader- en lamvlies noch een vlies is, 't welk zy pisvlies (*membrana alantois*) noemen, zynde een ovaal blaasje met pis vervuld. In de beesten wordt het gevonden, doch zeer zelden by de menſchelyke vrucht.

174. De reden, waarom het pisvlies niet gemeener by de vrouwen gevonden wordt, ſtellen zy te zyn, om dat 'er weinig hoogzwangere lichaamen ontleed worden, en dat, als 'er eene vrouw in arbeid ſterft, dit vlies altyd, door de ſamentrekking der lyfmoeder, geſcheurd, en 't vocht uitgeſtort wordt, en om dezelve reden kan het aan de moederkoek ook niet ontdekt worden.

 Doch,

Doch, wyl dit vlies door andere voornaame ontleedkundigen ontkend wordt, blyft dit alles noch onzeker.

175. In het lamvlies is een vocht besloten, 't welk het lamvocht, of gemeenlyk het water, genoemd wordt, waar in de vrucht, met de navelstreng, dryft en beweegt.

176. De hoeveelheid van dit vocht is ongelyk, somtyds veel en somtyds weinig. Dit vocht is dun en klaar in 't begin der zwangerheid, maar op het laaste van den dracht wordt het min of meer geelachtig, lymig, en glibberig, zonder evenwel scherp te zyn.

177. Het is zeer waarschynlyk, dat dit vocht uit de watervaten komt, die zich in 't lamvlies openen. De lymachtigheid en couleur wordt, op 't laast der zwangerheid, door de uitwerpselen van de huid der vrucht voortgebragt.

178. Dit vocht kan, uit oorzaak van de kwaade gesteldheid der moeder, verscheidene kwaade hoedanigheden verkrygen, welke aan de vrucht kunnnen zyn; hoewel men somtyds een kind levendig en gezond ziet geboren worden, daar het water stinkt, en de vliezen een tegennatuurlyke couleur hebben.

179. Het gebruik van dit vocht is, om de longblaasjes, de luchtpyp, den Slokdarm, en de maag van het kind, geduurende de zwangerheid, open te houden, en de aanéëngroeying van die deelen te beletten; ook om de bewegingen van het kind gemakkelyker te maken, het zelve te beschermen, en gedeeltelyk te voeden.

180. Dit vocht doet insgelyks veel dienst in de verlossinge, om den weg van het kind bekwaam

kwaam te maken, te bevochtigen, te verwyden, en glibberig te maken.

181. Behalven dit vocht is 'er ook somtyds, tusschen het ader- en lamvlies, een ander water, het welke in alle de tyden der Zwangerheid klaar en helder blyft. Men noemt dit vocht valsch water, en 't zelve is van geen nut.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Verscheidene aanmerkingen omtrent het kind in de Lyfmoeder.

182. Daar is een geduurige omloop des bloeds tusschen de moeder en het kind, waar door het in de lyfmoeder gevoedt wordt. Het bloed wordt door den navelader naar het kind gebracht, en door de slagaderen wederom te rug gevoerd.

183. De navelstreng is de eenige weg niet, langs welken het kind wordt gevoed. Men heeft kinderen gezien zonder navelstreng; 't geen bewyst, dat het kind zonder dit middel kan groeyen.

184. Men heeft reden om te gelooven, dat het kind ook door den mond wordt gevoed, wyl men in deszelfs maag een vocht vindt, zeer overeenkomstig met die, waar in het dryft. De samentrekking der Lyfmoeder, de perssinge van de Buikspieren, en de beweging alleen, kan dit vocht in de maag van het kind brengen.

185. Men kan ook niet twyffelen, dat het kind door de opslurpende vaten van de huid word gevoed, wyl men kinderen heeft gezien, die in de lyfmoeder gegroeid waren, zonder dat zy navelstreng of eenige uitwendige opening hadden.

186. Uit het gezegde besluite ik, dat het kind in de lyfmoeder, door den mond, door de opslurpende vaten, doch voor het grootste gedeelte door de navelstreng, wordt gevoed.

187. Het kind is dikwils, voornaamlyk in de ge-

gewrichten, met een witachtige ſmeerigheid bezet, zynde de *materia Sebacea* of ongel gelykende ſtoffe des kinds.

188. Het zwarte darmdrek (*meconium*), dat in de darmen gevonden wordt, 't welk het kind na de geboorte uitwerpt, wordt voortgebragt, door het neerzinkſel van het lamvocht, en van de gal, die door den twaalfvingerigen darm, en de andere darmen, heen loopt.

189. Aangaande de plaatſing van het kind in de lyfmoeder, hebbe ik reeds aangemerkt (151.), dat dezelve in de eerſte maanden der zwangerheid zeer onzeker is. Na de vierde maand, is het kind gemeenlyk als zittende geplaatst, 't hoofd naar boven, de aars naar beneden, en de buik naar voren, gekeerd.

190. Gemeenlyk ligt het hoofd des kinds met de kin op de borst; de knien zyn tot aan den buik opgetrokken, en de hielen tegen de billen. De handen liggen op het aangezicht, op de borst, op de knien, of neêrhangende tot aan de billen en voeten.

191. Wanneer de tyd van de verloſſinge nadert, verandert gemeenlyk deze ſchikking (189-90). Het hoofd, 't welk te voren lichter was dan eenig ander deel, wordt nu zwaarder, zakt voor over en vervolgens naar beneden op de lyfmoeders mond; En dus komt de rug naar voren, 't aangezicht naar achteren, en de billen om hoog te liggen.

192. Hoe veel tyds 'er tot deze omkeering of ombuiteling wordt vereiſcht, is niet wel te bepalen: maar men heeft reden om te gelooven, dat zulks ſomtyds ſchielyk en ſomtyds langzaam geſchiede.

193. Sommige hedendaagsche vroedkundigen zyn van gedachten, dat de kinderen gemeenlyk, van dat zy ontfangen zyn af, tot de verlossinge toe, met het hoofd nederwaarts in de lyfmoeder zyn geplaatst: doch, indien men naauwkeurig acht geeft op de draayingen van de navelstreng om verscheidene deelen van het lichaam des kinds, op de bewegingen die het kind doet en die de moeder gevoelt, en op het gene men zoo dikwils by het onderslaan ondervindt, zal men niet lichtelyk deze stelling omhelzen.

194. De omkeering of ombuiteling van het kind, op het einde der zwangerheid, veroorzaakt in 't lichaam der moeder eenige verandering: want de zwelling van 's moeders buik, die te voren opwaarts omtrent den navel het grootste was, zakt daar door nederwaarts, zoo dat de buik dan onder den navel het dikste wordt; waar van men dan gemeenlyk zegt, de buik is gezakt.

195. Omtrent het hoofd des kinds moet men aanmerken, dat de byzondere schikkinge der beenderen de verlossinge grootelyks begunstigt.

196. De beenderen van het Bekkeneel zyn omtrent de naaden noch niet verbeend, en kunnen eene beweeglykheid en overeenschuivinge toelaaten, inzonderheid aan de *Fontanel*, die als dan noch maar vliesachtig is. Deze is vierkantig, en wordt gemaakt door het voorhoofdsbeen, dat in twee verdeeld is, en door de twee wandbeenderen.

197. Behalven de inschiklykheid der beenderen van het Bekkeneel, heeft het hoofd des kinds eene algemeene grootheid, overeenkomstig met die van het Bekken der moeder. (49—51.)

198.

198. Het hoofd des kinds is ruim een duim langer dan breed; deszelfs grootste *diameter* is van de kin tot aan de *Fontanel*, zynde omtrent vyf duimen. De kleinste *diameter* is van het een oor tot het ander.

199. Hier uit blykt, dat het hoofd des kinds, met zyn grootsten *diameter* niet door de engte van het bekken kan doorzakken, maar alleenlyk wanneer het achterhoofd zich eerst aanbiedt: als dan kunnen de wandbeenderen, en het achterhoofdsbeen eenigzins over elkander heen schuiven, makende dus het hoofd langwerpiger, en de doorzakking gemakkelyker.

200. Een eerstgebooren en voldragen kind, van een gewoone grootte, weegt omtrent acht pond; heeft gemeenlyk de lengte van zestien duimen; en de schouders hebben doorgaans de breedte van 3½. duim.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van verscheidene omstandigheden, betrekking hebbende tot de Zwangerheid.

201. De maandstonden, of maandelykschen vloed, is eene uitvloeying van bloed uit de lyfmoeder en scheede; welke ontlasting, in welgestelde vrouwen en dochters, op een gezetten tyd geschiedt, en als een teeken van vruchtbaarheid wordt aangemerkt.

202. By de meeste vrouwen geschiedt deze vloed doorgaans alle 30 dagen. Doch dit verschilt merkelyk volgens de byzondere gematigheid der vrouwen, de ziekelykheden, het jaargety, het gewest, de wyze van leven, enz.

203. De meeste vrouwen zyn 30 of 35 jaaren lang aan den maandelykschen vloed onderhevig. Gemeenlyk komt hy met de 12, 14 of 16 jaaren te voorschyn, en eindigt met de 45 of 50 jaaren.

204. Doorgaans wordt de eerste ontlasting door een witten vloed, en niet zelden door eenige ziekelykheden, voorgegaan. Veele vrouwen zyn ook ziekelyk geduurende dezen vloed; en het ophouden derzelve brengt veeltyds ongemakken voort.

205. Men heeft opgemerkt, dat, wanneer de Meisjes zeer jong de maandstonden krygen, zy gemeenlyk haar leven lang dezen vloed zeer ongeregeld hebben, en veeltyds aan moederkwaalen komen te sterven.

206. Die de maandstonden laat en met veel moey-

moeylykheden krygen, zyn daar na, doorgaans zeer gezond en weigeregeld. 't Is een kwaad voorbeduidzel, wanneer oude vrouwen dezen vloed wederom krygen, wyl zy dan gemeenlyk door knoest- of kreeftgezwellen komen te fterven.

207. De vrouwen zyn geduurende de zwangerheid aan den maandelykfchen vloed niet onderhevig; ook worden zy niet zwanger, voor dat zy denzelven gehad hebben.

208. Men heeft evenwel voorbeelden gezien van vrouwen, die nooit de maandftonden hadden dan wanneer zy zwanger waren; andere zyn zwanger geworden, en gelukkig verlost, zonder ooit dezen vloed gehad te hebben: maar dit moet onder de zeldzaamfte gevallen gerekend worden. Vrouwen en zuigminnen, die geduurig gezogen worden; hebben in 't algemeen de maandelykfche zuiveringen niet.

209. De ouden waren van gedachten, dat de maan veel invloed had op den maandelykfchen vloed, en de meesten onder hun hebben dit hemelslicht genoegzaam als de eenigfte oorzaak van deze opgezette tyden wederkomende ontlastingen aangemerkt. Doch de dagelykfche ondervinding bewyst ons zeer klaar het tegendeel, wyl deze vloed, zoo wel op 't laatfte kwartier als op de nieuwe of volle maan, te voorfchyn komt.

210. De hedendaagfche vroedkundigen zyn niet eens over de oorzaak der maanftonden: fommige fchryven dezelve toe aan eene algemeene overtolligheid van het bloed; anderen aan de byzondere rechtftandige plaatzing der vaten van de lyfmoeder; en anderen aan eene plaatfelyke volbloedigheid der lyfmoeder.

211. Indien men aanmerkt, dat van alle de ingewanden de lyfmoeder het eenigfte is, die het bloed in haar wezen, in zoo een groote hoeveelheid, en ook geduurende een geruimen tyd, zonder tot ontftekinge over te gaan, kan vergaderen; dat zy zich tot een zekere maat kan uitrekken, en een famentrekkend vermogen bezit, zal men zich niet verwonderen, dat zy ook middelen vindt om het overtollig bloed, 't welk haar lastig is, op een gezetten tyd, te doen afvloeyen, door wegen ten dien einde gefchikt: namelyk die, waar in het bloed den minsten tegenftand ontmoet.

212. Het bloed der maandftonden, in gezonde vrouwen of vrysters, heeft geen byzondere kwaadaartige hoedanigheden, gelyk de ouden gedacht hebben. Het verfchilt niet van 't geen noch in de vaten overig blyft, dan door de vermenging met eenige flymachtige vochtigheden der Lyfmoeder en fcheede.

213. Doch, in kwaadfappige en fcheurbuikige vrouwen, of in die welke met venuskwaalen behebt zyn, heeft deze vloed kwaadaartige hoedanigheden, uit hoofde van het algemeen bederf des bloeds.

214. Men heeft geen zekere kenteekenen van de vruchtbaarheid eener vrouwe voor dat zy zwanger is geweest. Al 't geen men voor dien tyd daar van zeggen kan, zyn enkele gisfingen en waarfchynlykheden. Dus is het ook met de kenteekenen van onvruchtbaarheid gelegen, indien men flechts de maandftonden, en kwaade gefteldheden uitzondert.

215. De kenteekenen des maagdoms, in vrouwen of dochters die niet gebaard hebben, kunnen

nen twyfelachtig zyn, wyl men voorbeelden gezien heeft van zwangere vrouwen, die het maagdevlies ongeſchonden hadden. De kenteekenen van 't verlies des maagdoms kunnen ook feilbaar zyn. Hierom moet men zeer voorzichtig zyn, om over de eerbaarheid eener dochter uitſpraak te doen.

NE-

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van de Zwangerheid.

216. De staat eener bevruchte vrouw wordt *zwangerheid* genoemd. Deze wordt gemeenlyk in *waare* en in *valsche* verdeeld.

217. De waare zwangerheid heeft plaats, wanneer een of meer kinderen in de lysmoeder besloten zyn; men noemd valsche zwangerheid, wanneer, in plaats van een kind, eenig vreemd lichaam of vreemde stoffe, in de lysmoeder voortgebracht worden.

218. De waare zwangerheid kan ook in goede en kwaade, in eenvoudige, samengestelde en gemengde, verdeeld worden.

219. Men verstaat door waare en goede zwangerheid, die, waar in het kind in de lysmoeder besloten is; en door waare en kwaade, wanneer de vrucht buiten de lysmoeder, als in de trompetten, eyernesten, of in den buik groeit.

220. De waare en eenvoudige zwangerheid heeft plaats, als 'er maar één kind, en de samengestelde, als er twee of meer kinderen in de lysmoeder besloten zyn.

221. De gemengde zwangerheid heeft plaats, als 'er te gelyk met het kind eenig vreemd lichaam in de holligheid der lysmoeder besloten is.

222. De kenteekenen der waare zwangerheid zyn tweederley, namelyk onzekere en zekere. De eerste worden afgeleid uit de toevallen van de vrouw, en de laaste worden door het gevoel waargeromen.

223. In 't begin der zwangerheid hebben de

ze-

zekere kenteekenen geen plaats. Men is dierhalven verplicht, zich met de onzekere te vergenoegen, tot dat men van de andere gebruik kan maken.

224. Onder de onzekere kenteekenen zyn deze wel de voornaamfte: het achterblyven der maandftonden, afkeerigheid van fommige fpyzen, vreemde luften, walging, braaking, lusteloosheid en vermoeidheid des lichaams, platwordinge en vervolgens opzwellinge des buiks, zwelling der borsten, enz.

225. Alle deze toevallen of kenteekenen der waare zwangerheid kunnen ook door het ophouden der maandftonden veroorzaakt worden; men vind ze niet altyd by alle vrouwen, en men heeft ze dikwyls in een valfche zwangerheid waargenomen, waar uit blykt, dat deze kenteekenen zeer zelden voldoende zyn, om met zekerheid een waare zwangerheid te bepaalen.

226. Zyn de gemelde kenteekenen (224) der zwangerheid onzeker, dan zullen die, waar aan men meent te weten of een vrouw van een zoon, van een dochter, of van die beide, zwanger gaat, noch onzekerder zyn. Het zyn enkele gisfingen, waar van de bedriegelykheid overvloedig door de dagelykfche ondervinding wordt bevestigd.

227. Sommigen willen uit de pis befluiten of een vrouw zwanger is of niet, en anderen, uit de pols; doch niets is bedriegelyker dan dit; en hierom wordt het door kundige lieden als kwakzalvery aangemerkt.

228. De beweging van het kind in de lyfmoeder kan onder de zekere kenteekenen der zwangerheid geplaatst worden; vooral wanneer men,

door

door de hand op den buik te leggen, de bewegingen der ledematen des kinds kan onderscheiden.

229. Men heeft voorbeelden van vrouwen, die de beweging van haar kind voor den tyd der verlossinge niet gevoeld hebben, en van anderen, die meenden leven gevoeld te hebben, zonder dat zy zwanger waren.

230. Een zwangere vrouwe begint gemeenlyk de beweging van haar kind met de vierde maand der zwangerheid te voelen; somtyds vroeger en somtyds laater; Dit hangt af van de gezondheid des kinds, en van de hoeveelheid des waters, waar in het dryft.

231. Men moet aanmerken, dat de beweging des kinds, schoon in den eersten tyd zwak, echter van lieverlede toenemende is; en dat, wanneer deze beweging tegen gewoonte verzwakt, of geheel ophoudt, men op eene groote zwakheid, of wel op den dood van het kind, te denken heeft.

232. Het onderslaan is het zekerste kenteeken der zwangerheid, na de derde of vierde maand; want voor dien tyd is dit middel noch twyfelachtig, schoon sommige Autheuren het tegendeel beweeren.

233. In sommige gevallen is het zelfs onvoorzichtig zyn toevlucht tot dit middel, in 't begin der zwangerheid, te nemen; om dat men daar door gevaar loopt van in de uitspraak bedrogen te zyn, of van onkunde beschuldigt te worden, indien men, na dit onderzoek, geen zekerheid kan geven.

234. Onderslaan beteekent in de vroedkunde, een onderzoek aan een vrouw of dochter, om de zwangerheid te kennen, en om den toestand des

kinds,

kinds, of om eenige ongemakken in de lyfmoeder, of in de fcheede, te ontdekken. Dit onderzoek wordt verricht, door een of twee vingers in de fcheede te brengen.

235. Wanneer men een vrouw of dochter zal onderflaan om de zwangerheid te ontdekken, moet zy te bed leggen; de dyen van elkander, de hielen tegen de billen geplaatst, en de knien zoo na aan den buik als mogelyk is.

236. Die dit onderzoek zal doen, moet zorge dragen, dat de nagels van zyne vingeren wel gekort zyn, en hy moet den voorften vinger van de hand, die hem 't gemakkelykst valt, met eenige vettigheid, als oly, ongezoute boter, of rozezalf, befmeeren.

237. Dit gedaan zynde, fteekt hy zyne hand onder den deken en hemd, en hy brengt den befmeerden vinger, langzaam en voorzichtig, in de fcheede, tot aan den mond der Lyfmoeder; en hy legt het platte van de andere hand op den buik van de vrouw, even boven het fchaambeen.

238. Vervolgens drukt hy, zagtjes en beurtelings, nu op den buik en dan met den vinger in de fcheede tegen de lyfmoeder. Wordt hy een omfchreven gezwel gewaar, dat zagtjes neerzakt en wederom opryst, naar maate het van den eenen of anderen kant gedrukt wordt, hy kan verzekerd zyn, dat de vrouw of dochter zwanger is; vooral indien zich daar by noch eenige van de andere kenteekenen (224.) opdoen.

239. Dit onderzoek kan ook gefchieden, wanneer de vrouw ftaat; en deze geftalte is fomtyds de gemakkelykfte, om dat de Lyfmoeder dan laager neerzakt en beter beflagen kan worden.

De

De beste tyd daar toe is 's morgens, wanneer de vrouw noch nuchteren is, en zy gewaterd en een ſtoelgang gehad heeft.

240. Het onderſlaan kan den vroedkundigen in 't begin der zwangerheid, geen licht verſchaffen, om dat de Lyfmoeder als dan noch niet boven het ſchaambeen gerezen is. Dit onderzoek is gemaklyker by magere, dan by dikke en vette vrouwen.

241. Men gebruikt gemeenlyk maar eenen vinger in het onderſlaan om de zwangerheid te onderzoeken, maar men heeft 'er ſomtyds twee noodig in de verloſſinge, en in ſommige ziekten van de Lyfmoeder, of van de ſcheede.

242. Deze bewerking (237 en 238) kan ook dienstig zyn, om de onderſcheidene tydperken der zwangerheid te weten, welke gekend worden uit de plaatſen, die de lyfmoeder inneemt; op de helft der zwangerheid is de lyfmoeder doorgaans tot aan den navel gerezen, en zy ryst allengskens hooger op, naar mate de vrouw in haare zwangerheid vordert.

243. Het onderſlaan is ten hoogſten noodzaaklyk, om te kunnen oordeelen of het Bekken van de vrouw wel of kwalyk geſteld is, of de lyfmoeder wel geplaatst is, of 'er geen plaatſelyke ongemakken zyn, of eenige andere hinderpaalen, die den uitgang van het kind zouden kunnen verhinderen of beletten.

244. Het onderſlaan is niet minder nuttig in den arbeid, om te weten of de vrouw waare of valſche ween heeft, om de ligginge des kinds te kennen, en te weten of men de verloſſinge aan de werking der nature moet overlaten, dan of men dezelve door de kunst moet bevorderen.

TIEN-

TIENDE HOOFDSTUK.

Van de valſche zwangerheid.

245. De valſche zwangerheid wordt voortgebracht door het groeyen van eenig vreemd lichaam of vreemde ſtoffen in de holligheid der lyſmoeder.

246. De valſche zwangerheid is, in den beginne, dikwils zoo duister te onderſcheiden, dat de allergeoeffendſten zich zelven bedrogen vinden. Zy is gemeenlyk verzeld van veele onzekere kenteekenen (224-25), die dezelve, voor eenigen tyd, als een waare zwangerheid doen aanmerken.

247. De valſche zwangerheid is niet altyd een gevolg van den byſlaap, ſchoon het zeker is, dat de getrouwde vrouwen het allermeest daar aan onderheven zyn.

248. Daar zyn verſcheidene ſoorten van valſche zwangerheden. De voornaamſte is die, welke door de tegenwoordigheid van een valſche vrucht, vleeſchgewas (*Mola*) of zoogenaamden zuiger, veroorzaakt wordt.

249. Een vleeſchgewas, of zuiger, is geen levendig Dier, gelyk ſommige ouden dachten, die daar van veele belachlyke en beuzelachtige zaken verdicht hebben: welke vertelſels, door het bygelovig gemeen voor waarheid worden aangenomen.

150. Een vleeſchgewas, of zuiger, is een ongevormde vleeſchachtige klomp, zonder leven, moederkoek, of ingewand, welk dikwils maar eenige maanden, doch ſomtyds eenige jaaren

 lang,

lang, in de Lyfmoeder gedragen wordt.

251. Deze vleefchgewasfen verfchillen zeer veel in grootte, in coleur, en in hardigheid; gemeenlyk hebben zy de gedaante van de holligheid der lyfmoeder.

252. Een zuiger wordt by de vrouwen veeltyds voortgebracht door eenige overgeblevene ftukjes der nageboorte, of door binnen geblevene bloedklonters; en by vrysters, door geftolde bloedbrokjes, die ten tyde der maandftonden niet ontlast zyn.

253. De kenteekenen, dat een vrouw of vryfter een zuiger draagt, zyn voor het grootfte gedeelte twyfelagtig, voor al in den beginne; doch, na verloop van eenigen tyd, kan men deze valfche van de waare zwangerheid, door het betasten van den buik en de beweging des kinds, onderfcheiden.

254. Men rekent onder de valfche zwangerheid, een opzettinge van winden in de lyfmoeder (*Tympanites uteri*), om dat deze ziekte doorgaans van de onzekere kenteekenen (224-225.) der zwangerheid verzeld wordt.

255. Men rekent onder de valfche zwangerheid, wanneer de lyfmoeder met water opgevuld en uitgezet is, aan welke ziekte men den naam van waterzucht der lyfmoeder (*Hydrops uteri*) geeft.

256. In de waterzucht der lyfmoeder wordt men gemeenlyk, door het betasten van den buik, een gerommel gewaar, en de vrouw gevoelt een zwaarte in den onderbuik, die veeltyds pynlyk is; zy bemerkt ook fomtyds de fchommeling van 't water van den eenen naar den anderen kant der lyfmoeder.

257. In plaats van een vergadering van water is 'er somtyds een vergadering van bloed in de lyfmoeder, die zich daar van, op zekere tyden ontlast, door middel van kleine ween. Zulks geschiedt ook in de waterzucht der lyfmoeder.

258. In de Lyfmoeder wordt somtyds ook een vergadering van waterblaasjes (*Hydatides*) gevonden, die als een tros druiven aan een tak hangen, en welke veeltyds in verscheidene trossen verdeeld zyn.

259. De ontaarting, uitzetting, en waterzucht der Eyernesten en der Trompetten, kunnen ook onder de valsche zwangerheden geteld worden. Deze ziekten worden bezwaarlyk, en byna nooit zonder de opening van het lyk, volkomen ontdekt. Ook zyn ze, zoo niet dodelyk, altoos zeer gevaarlyk.

ELFDE HOOFDSTUK.

Van de Bestieringe, Levenswyze, en ziekten der zwangere vrouwen.

260. Men moet aan eene zwangere vrouw een goede en geschikte levenswyze voorschryven, 't welk bestaat in een maatig gebruik der niet natuurlyke dingen.

261. Haar eeten moet uit goed voedsel bestaan, gemakkelyk te verteeren, en zy moet niet te veel op eenmaal gebruiken. Alle verhittende, buikroerende, scherpe en afdryvende spyzen en dranken moeten verboden worden.

262. De lucht brengt veel toe tot de gezondheid der zwangere vrouwen, daarom moet ze zuiver en gemaatigd zyn. Een zwangere vrouw moet alle stanken en sterke reuken vermyden.

263. Het slapen en waaken moet maatig zyn, als mede de beweging en rust. Hard ryden, zwaar gewicht opheffen en draagen, dansen, springen en andere zwaare oeffeningen, moeten verboden worden. Veel beweeging is dikwils in 't begin der zwangerheid schadelyker, dan in de laatste maanden.

264. Een zwangere vrouw moet niet te lang haar water of afgang ophouden, om dat, wanneer de blaas en endeldarm vervuld zyn, de lyfmoeder daar door te veel gedrukt wordt, en dus ontsteking kan verwekken. Om dit voor te komen, zyn zachte *laxerende* voedsels zeer dienstig.

265. Een zwangere vrouw moet alle overmatige gemoedsbewegingen, als droefheid, gramschap

fchap en fterke inbeelding vermyden, als mede het aanzien van verfchriklyke dingen.

266. Een zwangere vrouw moet kleederen draagen, die haar gemakkelyk zyn, en vermyden haar keurslyf naauw toe te rygen, opdat de buik niet te veel gedrukt worde.

267. Sommige vrouwen hebben de gewoonte van zich op de helft der zwangerheid, te doen aderlaten. Dit moet geen algemeene regel zyn; fchoon de aderlaating, in verfcheiden, omftandigheden, en in alle de tyden der zwangerheid, met goeden uitflag kan verricht worden.

268. Behalven de ziekten, welke de beide kunnen, in alle tyden, gemeen hebben, zyn de zwangere vrouwen aan byzondere ziekten onderhevig, welke van den ftaat der zwangerheid afhangklyk zyn.

269. In de drie eerste maanden der zwangerheid zyn de vrouwen allermeest onderhevig aan walging, braaking, buik- tand- en hoofd pyn, enz. Deze ongemakken openbaaren zich, min of meer, by de meeste vrouwen kort na de bevruchting: voornamentlyk braaken zy 's morgens.

270. Het braaken, wanneer het niet te geweldig gefchiedt, is aan de zwangere vrouwen niet ondienftig, wyl de maag zich daar door van het overmaatig voedfel ontlast, en de al te groote opfpanning der vaten, zoo van de ingewanden als van de lyfmoeder, tegen gaat. Daarenboven wordt 'er door dit middel een uitzettende kracht of poging in de deelen verwekt, die de uitzetting der Lyfmoeder bevordert.

271. Indien de opgemelde toevallen (269) al te hevig zyn, zal men dezelve, door een of meer

aderlaatingen, evenredig naar de volbloedigheid en krachten der lyderesse, door een geschikte levenswyze, en door gepaste hulpmiddelen, te keer gaan.

272. De toevallen, die aan de zwangere vrouwen, in de drie middenste maanden van haare dracht, allermeest overkomen, zyn hoest, hertkloppingen, pynen in de lendenen en liesschen, slaapeloosheid, hoofdpynen en bezwymingen. Deze ongemakken ontstaan voornamentlyk, om dat de longe en het middelrif, by de ademhaling, geen ruimte genoeg hebben, doordien de lever, en de ingewanden van den onderbuik, met geweld, naar de holligheid der borst gedreven worden.

273. De ziekten, waar aan de vrouwen het meest onderworpen zyn, in de drie laatste maanden der zwangerheid, zyn moeylykheden in 't watermaken, hardlyvigheid, zuchtige zwelling der beenen, ambeyen, uitvloeyingen van water uit de lyfmoeder, zwelling der borsten, enz. Welke toevallen, voornamentlyk door den last en drukking der lyfmoeder op de bygelegene deelen, veroorzaakt worden.

274. De ziekten, welke gemeen zyn in alle tyden der zwangerheid, zyn koortzen, bloedvloeyingen, stuipen enz.

275. Het is buiten twyffel, dat een kind, in de lyfmoeder besloten, aan ziekten onderhevig is, wyl het somtyds komt te sterven. De voornaamste zyn zwakheid en stuipen.

TWAALF-

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de miskraamen.

276. Onder de toevallen, waar aan de zwangere vrouwen onderhevig zyn, is de ontydige verlosſinge of miskraam (287) geen van de geringſte, en verdient een byzondere oplettenheid.

277. De oorzaaken van een miskraam zyn meenigvuldig. Zy kan ontſtaan :— 1. door de bloedrykheid der vrouw, waar door de vaten te veel uitgezet, en de zenuwen te ſterk geſpannen worden, of door eene groote zwakheid, waar door de ſpieren en zenuwvezelen der lyfmoedersmond de vereiſchte kracht verliezen.— 2. Door ziekten, als heete koortſen, ontſtekingen, ſcherp bloed, ſcherpe waterachtige vochten, buikloopen, bloedvloeyingen, zwaaren hoest, braaken, ſtuipen.— 3. Door overmaatige lichaamsoeffeningen, danſen, ſpringen, hard ryden, vallen, ſtooten, ſlagen, wonden, kneuzingen.— 4. Door ongewoone belustheid, ſchrik, toorn, droefheid en andere gemoedsdriften.— 5. En eindelyk, door de kwaade plaatſing, zwakheid, ziekte of dood van de vrucht.

278. Deze oorzaken brengen haare uitwerkingen voort; veeltyds wordt de lyfmoeder in een beweging gebragt, waar door de moederkoek los raakt en een bloedvloeying verwekt, waar op de uitperſing van de vrucht volgt; doch ſomtyds wordt de lyfmoeder in werking gebracht, zonder dat de moederkoek los wordt, en de uitperſing van de vrucht geſchiedt volgens dezelfde

tuigwerkelyke bewerking als by de verlosſinge (302. 303.)

279. De kenteekenen van een miskraam zyn gemaklyk, uit de daar by zynde toevallen en ween, op te maken.

280. De meeste miskraamen geſchieden omtrent de derde maand der zwangerheid. Deze zyn doorgaans verzeld van een bloedvloeying, veroorzaakt door de loswording der moederkoek. Wanneer de miskraam laater ontſtaat, zyn de toevallen veeltyds zwaarder, dan wanneer dezelve vroeger voorvalt.

281. Schoon een miskraam niet altyd kwaade gevolgen na zich ſleept, moet men ze echter nooit gering achten, wyl de dagelykſche ondervinding leert, dat zy niet zelden met gevaarlyke toevallen gepaard gaat, en dat de gevolgen ſomtyds dodelyk zyn.

282. Wanneer een zwangere vrouw van een miskraam wordt gedreigd, kan dezelve ſomtyds door de vereiſchte voorzorgen, en gepaste hulpmiddelen, afgekeerd worden, namelyk door de rust, door aderlatingen, en door het gebruik van geneesmiddelen naar de onderſcheidene oorzaaken en de byzondere omſtandigheden ingericht.

283. Doch wanneer, in weerwil van alle mogelyke voorzorgen, de vloed ſterker wordt, de ween aanhouden, de lyfmoedersmond zich opent, en de toevallen vermeerderen, is de miskraam onvermydelyk. In dit geval moet men de natuur laaten werken, de vrouw aanmoedigen om de ween door te zetten, en de uitkomſte van de vrucht, zoo veel mogelyk bevorderen.

284. Somtyds wordt het ey, met de daar in be-

beſlotene vrucht, in korten tyd, zonder andere hulp uitgeperst; doch in zwaare bloedſtortingen is men verplicht, om de uitkomſte der vrucht te verhaasten, de lyſmoedersmond met de vingeren te verwyden, de vrucht of het ey met de twee voorſte vingeren te vatten, gelyk de kreeften met hunne ſchaaren, en het zelve op de voorzichtigſte en gemaklykſte wyze uit te haalen.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Van de Verlossinge.

285. De Verlossing of Baaring is een natuurlyke werking, waar door een kind, of kinderen, uit de lyfmoeder, door de schede, buiten het lichaam der moeder worden uitgeperst.

286. De verlossing kan ontydig, vroegtydig, tydig en overtydig zyn.

287. Een ontydige verlossing, doorgaans miskraam genoemd, is die, waar in de uitlozing der vrucht geschiedt voor dat het kind zoo sterk is, dat het in 't leven kan blyven, namelyk voor de zevende maand der zwangerheid.

288. Een vroegtydige verlossing heeft plaats, wanneer de uitpersing des kinds in de 7de of 8ste maand der zwangerheid geschiedt, in welke het kind kan blyven leven.

289. Een tydige of rechtmatige verlossing is die, welke op het einde der negende maand na de bevruchtinge geschiedt, zynde den bepaalden tyd door de natuur vastgesteld, welke zeer naauw aan dien tyd gebonden is, op welke de maandelyksche zuiveringen plegen te vloeyen.

290 Een overtydige of overrype verlossing is die, welke na den gewoonlyken tyd geschiedt. Deze verlossing is zeer zeldzaam, hoewel 'er overvloedige voorbeelden by de schryvers te vinden zyn.

291. Men kan de verlossinge in natuurlyke, niet natuurlyke, en tegennatuurlyke verdeelen.

292. De natuurlyke verlossing geschiedt, wanneer het kind met deszelfs aangezicht naar den en-

endeldarm der moeder gekeerd is, en dus met het hoofd eerst, en met de voeten laatst, geboren wordt.

293. De natuurlyke verlosfing kan licht of zwaar zyn. Zy is licht of gemaklyk, wanneer het kind niet te groot is naar de evenredigheid der deelen des moeders, wanneer de lyfmoeder en deszelfs mond wel legt, en dat 'er zich geen andere hinderpaalen opdoen voor den uitgang des kinds.

294 De natuurlyke en zwaare of moeyelyke verlosfing heeft plaats, wanneer het kind te groot, de lyfmoeder fcheef, het bekken kwalyk gefteld is, en wanneer zich hinderpaalen opdoen, die den uitgang des kinds beletten, als ophouding van de pis in de blaas of een fteen in dezelve, verdroogde uitdygfelen in den endeldarm, gezwellen in de fcheede, vernaauwing derzelve enz.

295. De niet natuurlyke verlosfing heeft plaats, wanneer het kind in de lyfmoeder verkeerd ligt, by voorbeeld als het met den arm, been, rug, aars, of eenig ander deel (als het welgekeerd hoofd) voorkomt, en dat het kind eerst met de voeten of dubbeld, geboren wordt.

296. De niet natuurlyke verlosfing kan licht of zwaar zyn. Zy is licht of gemakkelyk, wanneer het kind met de voeten voorkomt, en dus zonder keeren en met weinig moeite geboren wordt, en als het kind, niet volwasfen of klein zynde, met de billen voorkomende, zonder moeylykheden ter Weereld komt.

297. De niet natuurlyke en zwaare of moeijelyke verlosfing heeft plaats, wanneer het kind door een kunftige handgreep moet gekeerd worden,

den, of als 'er zich eenige andere hinderpaalen (294) opdoen, die den uitgang des kinds beletten of moeijelyk maken.

298. Een tegennatuurlyke Verlosfing heeft plaats, wanneer het kind door een tegennatuurlyke opening, als de keizerlyke fneede, ter Weereld komt, als het hoofd van den romp afgefcheiden is, of als het kind met ftukken en brokken afkomt. Ook kan men het baaren van fommige monfters onder de tegen natuurlyk Verlosfingen plaatfen.

299. De gedachten der vroedkundige fchryvers zyn zeer verfchillende omtrent de verwekkende oorzaken der verlosfinge. Zy hebben zich niet weinig moeite gegeven om uit te leggen, waarom de verlosfing juist op het einde der negende maand gefchiedt: Doch, alle die byzondere uitleggingen zyn aan zoo veele tegenwerpingen onderhevig, dat men dezelve als zeer twyfelachtig en onzeker moet aanmerken.

300. Het groeyen van het kind, de uitbreiding van deszelfs lichaam, opzichtelyk tot de ruimte welke het beflaat, grooter geworden zynde, de werking van dat lichaam, de zwaarte van het hoofd, welk op het laatste der zwangerheid op de lyfmoedersmond komt te drukken, moeten als de voornaamfte beweegende oorzaken der verlosfinge aangemerkt worden.

301. Deze oorzaken brengen haare uitwerkingen voort naar mate de lyfmoeder uitgezet is. De uitrekking zoo groot geworden zynde als mogelyk is, wordt de lyfmoeder in werking gebracht, en hierdoor ook de bygelegene deelen.

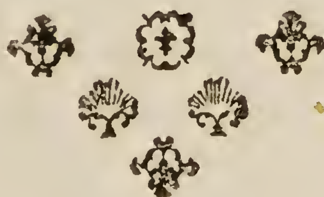
302. De vrouw lydt tusfchenpoozende pynen,

die

die men *Ween* noemd. De ſamentrekking der buikſpieren, verzeld van een ſterke inademing, helpt, doör medelydendheid met de werking van des lyfmoeders bodem en lichaam, het openen der lyfmoedersmond, en vervolgens het uitperſſen van het kind.

303. Want men moet begrypen, dat geduurende de zwangerheid, de lyfmoedersmond en hals, ſamen, de tegenwerkers zyn van het lichhaam en bodem derzelve: Maar in de verlosſinge wordt het lichaam en bodem, ſamen de tegenwerker van den mond en hals. Dit wordt, te recht, door de voornaamſte hedendaagſche vroedkundigen, voor de waare werktuiglyke oorzaak der verlosſinge gehouden.

304. Men moet ook aanmerken, dat het kort of lang duuren van de verlosſing, wanneer alle zaaken wel ſtaan, meesten deels afhangt van de min of meer beweegvaardigheid der Lyfmoeder.

VEER-

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Van de Kenteekenen der Verlosſinge, en van de Ween.

305. Onder de kenteekenen, die de verlosſinge voorgaan, zyn de volgende wel de voornaamſte.

306. De buik der zwangere wordt van boven, door het neêrzakken van het kind, min of meer dunner, en zet zich meer uit onder den navel naar de liesſchen, De lippen der vrouwelykheid zyn veeltyds gezwollen; ook wordt de vrouw niet zelden door eene geduurige geneigdheid tot wateren en ſtoelgang gekweld, en gevoelt eene buitengewoone moeyelykheid in 't gaan.

307, Daar na krygt de vrouw lichte krimpingen in den buik en lendenen. Door het onderſlaan wordt men gewaar, dat de Lyſmoedersmond zich eenigzins tot de verwyding begint te ſchikken, waar op eenige ſlymerigheid uit de ſcheede begint te vloeijen.

308. Onder de kenteekenen, die de verlosſinge verzellen, munten de volgende uit:

309. De tegenwoordige ween, waar door de lyſmoeder zich begint te ontſluiten; De ſlymachtige vochten worden veeltyds bloedig; De beweging van de pols wordt ſchielyker en radder; De vrouw krygt bevingen, persſing, en zy is ſomtyds geneigd tot braaken.

310. De ſchielyke beweging in de pols geſchiedt, om dat het zenuwgeſtel alle de ſlagaderen in beweging brengt; Dit brengt ook roodheid

heid in het aangezicht, en hitte over 't geheel lichaam voort. De braaking, en bevingen, inzonderheid van de dyen en beenen, is een gevolg van de hevige krampachtige ſamentrekking.

311. Door het onderſlaan ontdekt men de geopende lyfmoedersmond, voor welks opening de vliezen, die het kind en 't water beſluiten, zich aanbieden, door welke men het kinds hoofd kan voelen. Deze vliezen zyn min of meer geſpannen, naar maate de ween ſterk zyn; en de gedaante van 't water verandert en vertoont zich, na dat de lyfmoeders mond min of meer, door de aanhoudende wederkering der ween, verwyd wordt.

312. Daar na breken de vliezen door de persſing van een ſterke wee, waar op de uitvloeying van 't water, en, door wederkomende ween, een grootere opening der lyfmoeder volgt. Het blooте hoofd des kinds kan gevoeld worden, het welke door ieder wee laager in de ſcheede zakt, tot dat eindelyk de uitpersſing van 't kind geſchiedt.

313. Uit het gezegde zal men licht begrypen, dat de verlosſing, voor het grootste gedeelte, van de goede ween afhangt.

314. Ween zyn tusſchenpozende krampachtige ſamentrekkingen der ſpiervezelen van het lichaam en bodem der Lyfmoeder, bekwaam tot het openen van haar mond en tot de verdere uitpersſing van het kind (301—304.) In de tusſchenpozing geniet de baarende een weinig tyds rust, tot van gelyken dezelfde kracht weder aanwast, en de uitzettende ween de ſpanning, die eenigzins naar den ſtoelgang gelykt, aan de lyfmoedersmond hernieuwt.

315. Men

315. Men noemt valsche ween, tusschenpozende krampachtige bewegingen der lyfmoeders mond, die dezelve veel eer vernauwen dan verwyden, en die de verlossinge doen vertraagen. Zy gaan veeltyds gepaard met pynen, die door den gantschen buik gevoelt worden.

316. Men noemt *naween*, de tusschenpozende krampachtige famentrekkingen van het lichaam en bodem der lyfmoeder, die de vrouw na de verlossinge gevoelt, welke geschikt zyn tot de uitpersfing van geronnen bloed, kraamvloed, enz.

VYFTIENDE HOOFDSTUK.

Van de natuurlyke en teffens lichte of gemaklyke verlosſinge.

317. In 't algemeen moet men, in de verlosſingen, op drie zaaken letten, namelyk op 't geene *voor*, *onder* en *na* de verlosſinge moet in acht genomen worden. 1. *voor* de verlosſinge, moet men onderzoeken, of de vrouw op haar tyd is, of de kenteekenen een nabyzynde verlosſinge aanduiden, en alles in gereedheid brengen, wat in de verlosſinge te pas kan komen.

2. *Onder* de verlosſinge, wordt vereiſcht, dat men de natuur in haare goede werking niet ſtoore, de vrouw zoo veel gemak verſchaffe als mogelyk is, en het kind in den doorgang helpe.

3. *na* de verlosſinge, moet men de kraamvrouw en het kind behoorlyk verzorgen, en acht geven op alle de omſtandigheden, die de verlosſinge verzeld hebben.

318. Door de voorgaande en tegenwoordige kenteekenen (206—12) weet men, dat een zwangere vrouw haast zal verlosſen. Door het onderſlaan en de zaaken naauwkeurig te onderzoeken, zal men weeten, hoe verre de arbeid gevorderd is, en of de verlosſing natuurlyk zal zyn of niet.

319. Men moet zich van al het noodige voorzien, als warme doeken of luuren, oly, pomade of verſche ongezouten boter, een ſchaar, en eenige bindſels, uit 4 of 5 draaden grof ſtopgaren gemaakt.

320. Men zal de bekwaamſte plaatſing ver-

kiezen en gereed maken, om de vrouw onder den arbeid zoo veel gemak toe te brengen als doenlyk is, 't zy op een rustbank, kraamſtoel, of kortebed, naar dat de omſtandigheden het toelaten.

321. In deze Landen verkiest men gemeenlyk het kortebed, uit drie ſtoelen gemaakt, die, aan elkander vastgebonden zynde, de gedaante van een leuningſtoel hebben, waar op men een matras of hoofdpeuluw legt, en naar vereiſch eenige kusſens, zoo onder het hoofd als onder de lendenen, om dezelve te onderſteunen.

322. Men plaatst de vrouw op dit kortebed op haar rug, 't hoofd en borst een weinig verheven, tot gemak van de ademhaling en om de ween met meer kracht door te kunnen zetten. De rokken los gemaakt zynde, zet men onder elke voet een ſtoof, koud of warm naar den eiſch; men legt een warme doek onder 't lichaam van de vrouw, en een op de uitwendige teeldeelen.

323. Het is goed hier aan te merken, dat het niet noodig is de vrouw op het kortebed te leggen van het begin van den arbeid, maar eerst als dezelve wat gevorderd is.

324. Die de verlosſinge zal doen, plaatst zich op een laage ſtoel in eén bekwaame geſtalte om het kind te ontfangen, en geeft eene goede plaats aan het lichaam en aan de onderſte ledemaaten van de vrouw.

325. Men buigt de beenen, men verwydt de knijen, en men laatze elk door een vrouw vast houden, die ook de voet in haar ſchoot kan plaatſen, indien de ſtoof niet hoog genoeg is. Deze

vrou-

vrouwen moeten zorge draagen, dat de baarende geen tegenſtrydige bewegingen maakt. Aan het hoofdend wordt ook iemand geplaatst om de Lyderesſe onder de oxels op te houden.

326. Men doet, nu en dan, onderzoek met een of twee beſmeerde vingeren, met welke men ook den doorgang verwydt en glad maakt. Men moet echter acht geven om door die bewerking de vliezen niet te vroeg te breeken, wyl het water, dat 'er in beſloten ligt, het beste middel is om op de zachtſte wyze de verwyding van den doortocht te bevorderen.

327. Wanneer het hoofd des kinds gedeeltelyk tot in de lyfmoedersmond gevorderd is, heeft men de gewoonte van te zeggen, dat het kind in de krooning is.

328. Door de verwakkering van de ween wordt het hoofd des kinds tegen het ſchaambeen en nederwaards geperst, en het achterhoofd glydt met de Fontanel en het voorhoofd tot in de holligheid van het heilig- en ſtaartbeen.

329. Daar na, de ween aanhoudende, en het achterhoofd tot onder het ſchaambeen gevorderd zynde, begint men het opperſte van het achterhoofd buiten de vrouwelykheid te ontdekken; als dan zegt men, 't kind is in de geboorte.

330. Op dien tyd moet men zorge dragen om de ſcheuring van den bilnaad voor te komen, door de groote lippen en 't vorkje met de beſmeerde vingeren te beſtryken, verwyden en achter uit ſchuiven: want het voorhoofd ryst uit de holligheid van het heilig- en ſtaartbeen, terwyl de bilnaad eerst over het achterhoofd, vervolgens over de Fontanel, en laatst over het voorhoofdsbeen

heen glydt, befchryvende dus den doortocht van het hoofd een kromme lyn.

331. Wanneer het kinds hoofd dus tot buiten de groote lippen geperst is, en dat men door het onderzoek verzekerd is, dat de navelftreng niet om het hoofd of den hals des kinds geflingerd is, plaatst de vroedmeester zyne beide handen op de zyden van het hoofd, laatende den voorften vinger van elke hand op den nek, en de andere vingeren achter de ooren en onder de kaakbeenderen ingleyen.

332. Het hoofd op deze wyze gevat hebbende, zal men zich van de eerstkomende wee bedienen, om het kind, op een zachte wyze, recht en nederwaards uit te haalen.

333. Het kind dus uitgehaald zynde, moet op zyde in de fchoot gelegd worden, met deszelfs aangezicht van de moeder afgekeerd, opdat de vloed, die daar op volgt, hem niet hinderlyk zoude zyn.

334. Daar na zal men de navelftreng op twee plaatfen binden. De eerfte binding wordt gedaan omtrent drie dwarsfe vingeren van den navel, en de tweede drie dwarsfe vingeren verder.

335. Men legt de bindfelen (319.) driemaal om de ftreng, en zy worden met twee heelmeesters knoopen verzorgd. Men haalt de binding behoorlyk aan, doch niet te vast, om geen doorfnyding der ftreng, en niet te los, om geen bloeding te verwekken. Men fnydt dan de ftreng met een fchaar in 't midden tusfchen de twee bindingen door, en men geeft het kind aan de Baker over.

336. Men zal vervolgens onderzoeken, of 'er geen tweede kind moet komen: want in geval van twee of meer kinderen, zal men de vrouw van het laatfte verlosfen, eer men tot de afhalinge der nageboorte overgaat.

SES-

SESTIENDE HOOFDSTUK.

Van 't afhaalen der Nageboorte.

337. Het kind geboren zynde, is de arbeid der baarende noch niet ten einde: want de afhaaling of uitdryving der nageboorte geschiedt doorgaans maar eenigen tyd na de uitpersſing van het kind.

338. Daarom kan men deze bewerking als een tweede verlosſing aanmerken. In der daad, indien men de natuur in haare werking niet ſtoort, en 'er zich geen merkelyke beletſelen opdoen, zal de uitpersſing van de nageboorte volgens dezelfde tuigwerkelyke bewerking geſchieden.

339. Het zoude evenwel niet voorzichtig zyn, deze bewerking aan de natuur alleen overte laaten, wyl men dezelve door de kunst kan verkorten, gemaklyker maken, en de verſcheidene hinderpaalen, die 'er zich kunnen opdoen, te boven komen.

340. Daar is een tyd, door de natuur bepaald, wanneer men de uitkomst der nageboorte door de kunst moet helpen bevorderen; en deze tyd is, wanneer de lyfmoeder wederom op nieuw in werking komt.

341. Want na de uitkomſte des kinds raakt de lyfmoeder (evenwel maar voor een korten tyd) in een ſtaat van werkeloosheid, uit hoofde van de groote ruimte, welke ſchielyk in deszelfs holligheid gemaakt wordt; en dus wordt de nageboorte ook in die holligheid, voor eenige oogenblikken, opgehouden.

342. Deze ſtaat van werkeloosheid, en gevolgelyk van de ophouding der lyfmoeder, duurt tot dat de wanden der lyfmoeder genoegzaam tot hun algemeen middelpunt genaderd zyn om de moederkoek van alle kanten te drukken, waar door de lyfmoeder dan wederom op nieuw in werking wordt gebracht, om de nageboorte uit te perſſen.

343. Men moet de afhaalinge der nageboorte niet ondernemen, voor dat de lyfmoeder door deszelfs ſamentrekking dezelve begint los te maken; en als dan moet men ook niet vertoeven om de werkende natuur te helpen.

344. Men moet aanmerken, dat, als 'er eene bloedſtorting is, voor- onder- of onmiddelyk na de verlosſinge, de moederkoek geneigd is om uit te komen, om dat zy in dit geval reeds los is, ten minsten voor een gedeelte. Hierom zal men in deze omſtandigheid, hoe eerder hoe beter, tot de afhaalinge der nageboorte overgaan.

345. Men zal weten, dat de lyfmoeder in werking is, door de hand op den buik der vrouwe te leggen; men zal een harde bepaalde verhevenheid voelen, zynde de lyfmoeder, die een eyronde gedaante heeft, waar van het voornaamſte gedeelte naar boven gekeerd is: maar is de lyfmoeder in den ſtaat van werkeloosheid, dan zal men den buik overal zacht en ſlap vinden.

346. Om de nageboorte af te haaleu, neemt men de navelſtreng, waar van men twee ſlagen om de twee voorſte vingeren der linkerhand windt, of men vat de ſtreng met de linkerhand, met een droogen doek, en men brengt de twee voorſte vingeren der rechterhand ſamengevoegd, boven langs de ſtreng tot in den grond van de ſcheede

347.

347. Met de twee vingeren der rechterhand drukt men den wortel van de ſtreng, van voren naar achter, dat is van het binnenſte der lyfmoeder naar den grond der ſcheede, terwyl men met de linkerhand zachtjes naar zich toe trekt.

348. Sommige vroedkundigen willen, dat men onder deze uittrekking aan de vrouw zal beveelen te hoesten, of te perſſen; anderen willen ook, dat men den buik der lyderesſe zal wryven om de loswording der moederkoek te bevorderen; doch, dit kan meer ſchade dan voordeel toebrengen.

349. Wanneer de moederkoek tot aan den uitgang der ſcheede gevorderd is, vat men dezelve met de rechterhand, en met de andere de byeengevallene vliezen, die men zachtjes naar zich toe trekt, om te beletten, dat zy in de lyfmoedersmond niet zouden afſcheuren.

350. De neêrdrukking en teſſens uittrekking der moederkoek is zeer noodig in de meest voorkomende gevallen, namelyk wanneer dezelve aan den bodem of aan het voorſte gedeelte der lyfmoeder geplaatst is, om dat de bocht van het ſchaambeen, tegen welk de ſtreng aanligt, zich tegen de losmaking der moederkoek aankant, indien de uittrekking alleen in een *horiſontale* lyn gedaan wordt: want men moet begrypen, dat de lyfmoeder met de ſcheede een merkelyken hoek uitmaakt.

351. Wanneer de moederkoek aan een van de zydelyke deelen der lyfmoeder geplaatst is, moet men de neerdrukking en uittrekking naar de tegenovergeſtelde zyde richten, enz.

352. De wyze van doen zal altoos de afhalinge

der nageboorte gemaklyker maken, niet alleen om de gemelde reden (350), maar ook om dat in de zydelyke plaatsing der moederkoek de navelstreng niet op 't midden derzelve vast is, maar altoos naar de eene zyde tusschen het middelpunt en den rand.

353. Wanneer de navelstreng teêr en bros is, wanneer dezelve gebroken of afgescheurd is, of dat de moederkoek zoo vast aan de lyfmoeder kleeft, dat men dezelve op de voorschrevene wyze (346—347.) niet kan afhaalen, moet de nageboorte op een andere wyze losgemaakt en afgehaald worden.

354. In deze gevallen moet men de eene hand, wel besmeerd zynde, in de lyfmoeder brengen, met dewelke men onderzoekt, waar de moederkoek het minste vast zit; aldaar zal men de vingers, tusschen de lyfmoeder en de moederkoek, voorzichtig invoeren, terwyl men met de andere hand zachtjes op den buik drukt om de terugwyking der lyfmoeder tegen te gaan.

355. Men zal de invoering der vingeren (altyd met den rug naar de zyde der lyfmoeder gekeerd) vervolgen tot de verdere losmaking van de moederkoek, dezelve zachtjes en zeer voorzichtig afscheidende, op die wyze gelyk men een oranje appel de schille afpelt.

356. De nageboorte dus losgemaakt zynde, zal het niet moeijelyk zyn dezelve te vatten en uit te haalen, alsmede de klonters bloed of eenige stukken van de vliezen of van de moederkoek.

357. Doch in geval een ingebleven stuk der nageboorte zoodaanig aan de lyfmoeder vast, of aan eenig gezwel verknocht was, dat het zonder veel

veel moeylykheid of kwetsinge niet afgescheiden konde worden, moet men het liever binnen laten berusten, en de uitdryving daar van aan de natuur overlaten, dan gevaar te loopen om een doodelyke wonde aan de lyfmoeder toe te brengen; te meer, wyl de ondervinding heeft geleerd, dat een gedeelte der moederkoek een geruimen tyd binnen de lyfmoeder kan blyven zonder merkelyke toevallen te verwekken.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Van de verdere bezorginge van Moeder en Kind

358. Zoo dra de vrouw van haar kind en van de nageboorte is verlost, legt men op de uitwendige teeldeelen een zachten warmen doek, 6 of 8 dubbeld gevouwen, en men neemt een laken, driekantig gevouwen, het welk om haar lichaam en tusschen de beenen vast gespeld wordt, op die wyze gelyk men den kinderen een luur aandoet.

359. De uitwendige deelen dus bezorgd zynde, zal men de vrouw in haar bed draagen; welk bed gewarmd moet zyn, en voorzien naar den eisch, uit oorzaak van den kraamvloed.

360. Men neemt een warme servet, in drien of in vieren gevouwen, die men der vrouwe om haar ledigen buik egaal vast spelt. Deze sluitband moet maar middelmaatig sluiten en den gantschen buik beslaan om de uitgerekte deelen te ondersteunen.

361. De sluitband moet ook, van tyd tot tyd, naar maate zy los wordt, nader toegehaald worden; doch, in geval van ontsteking zal men dezelve t'eenemaal los laaten of wegnemen.

362. Men moet ook acht geven op de ligging van de vrouw. Zy moet recht op haar rug liggen, 't hoofd en de borst wat naar om hoog, de knien een weinig gebogen, en de beenen nevens malkander. Deze gestalte is de gemaklykste voor de ademhaling, de bekwaamste voor de

uitvloeyingen, en de beste om de lyfmoeder haare vorige natuurlyke geftalte te doen verkrygen.

363. Veelen hebben de gewoonte om aan de kraamvrouw geneesmiddelen in te geven om de naween te ftillen of voor te komen; doch zulks is onnoodig, en veeltyds nadeelig: Want men moet de naween (316.) als een natuurlyk gevolg van de verlosfinge aanmerken, zoo dat het ftillen van die uitwerkingen fchadelyk kan zyn.

364. Men moet acht geven op de toevallen, die de verlosfinge verzeld hebben, als fcheuring, kneuzing, ontfteking, enz; op de toevallen, welke fomtyds daar op volgen, als ontfteking der lyfmoeder, koortfen, ylhoofdigheid, opftopping van den kraamvloed, opftopping van de pis in de blaas; en ook op de natuurlyke gevolgen, als de naween, kraamvloed, zwelling der borsten, melkkoorts, enz.

365. Men zal de kraamvrouw een goede levenswyze voorfchryven, en alle verhittende geestachtige dranken verbieden; haar vertrek moet donker zyn; zy moet zoo weinig fpreeken, en zich zoo ftil in 't bed houden, als mogelyk is; zy moet verbed en verfchoond worden naar dat de omftandigheden het vereisfchen, en de uitwendige teeldeelen moeten dagelyks gewasfchen en gereinigd worden.

366. Wat het kind betreft; indien het, ter weereld komende, zich flaauw bevindt, moet het met verfterkende dingen, die men 't naast by de hand heeft, beftreken en onder de neus gehouden worden, en men borstelt de plant van de voeten; ook kan men die in de geboorte veel geleden hebben,

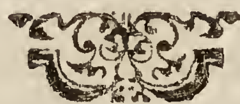
ben, door de navelſtreng een lepel vol bloed of twee doen uitloopen, enz.

367. Het kind wordt gereinigd, het zy met warmen wyn, met water en boter of met boterbier, en met brandewyn overgewasſchen. Men moet het ondertusſchen niet te veel ontblooten, of in een helder licht brengen, wyl zulks nadeelig kan zyn.

368. Men beziet, of het kind eenige ongemakken heeft, als breuken, uitledingen, kneuzingen, tegennatuurlyke gezwellen, geſloten aars, of geſlotene lippen der vrouwelykheid indien 't een dochter is, enz., ten einde deze ongemakken tydig te verhelpen.

369. Men zal het overige einde van de navelſtreng door een vierkant doekje, daar een gat in is, ſteeken, en het zelve daar mede bewinden, en zoo plaatſen, dat het naar het bovendeel van den buik komt te liggen, alwaar het door een drukdoekje en den navelband vast gemaakt wordt.

370. Eindelyk zal men het kind, volgens 's Lands wyze, kleeden en bakeren, voor al zorge dragende, indien 't een jongen is, dat het zakje niet tusſchen de beenen bekneld raakt; ook moet het niet te ſtyf gewonden worden, zoo om de ademhaling en den omloop des bloeds niet te verhinderen, als om de ſterke drukking der borsten (waar in zich altoos min of meer melk bevindt) te vermyden.

ACHTIENDE HOOFDSTUK.

Van de hinderpaalen, die aan de natuurlyke verlossinge wederstand bieden en dezelve moeylyk maken.

371. Onder de hinderpaalen, die in de natuurlyke verlossinge tegenstand bieden, verdient de verplaatsing of de scheefligginge der lyfmoeder het allermeest onze opmerking; schoon deze verhindering niet zoo groot is, als sommige vroedkundigen voorgeven.

372. De lyfmoeder kan vooroverhellen, en ook zydelings, maar niet achterover, ten zy de ruggegraat kwalyk gesteld is, namelyk wanneer de kromte, die door de lendewervelen natuurlyk gemaakt wordt, recht verkeerd staat.

373. De voornaamste oorzaak van de scheefligging der lyfmoeder hangt af van de plaats, daar de moederkoek zich in de lyfmoeder heeft ingeplant.

374. Want indien de moederkoek niet recht in den bodem of op den mond vast is, zal de zwaarte van dezelve, naar maate dat het kind groeyt, de lyfmoeder naar de zitplaats van de moederkoek doen overhaalen; doch niet naar achteren, schoon de moederkoek daar in geplant was, om dat de bocht van de lendewervelen een onverwinnelyken tegenstand biedt.

375. Men moet als medewerkende oorzaken aanmerken, het altyd liggen op die zyde daar de moederkoek haar zitplaats genomen heeft; veel voorover te zitten en bukkend werk te doen als de-

dezelve voorwaarts ingeplant is; de min of meer toegevenheid der bygelegene deelen, enz.

376. De gemeenste en grootste scheefligginge der lyfmoeder is de vooroverhellende, om dat de medehelpende oorzaken, en wel inzonderheid de megevenheid der deelen, hier het meest plaats hebben.

377. Men kan in 't algemeen zeggen, dat deze scheefligginge natuurlyk is: want, al heeft de moederkoek haar zitplaats in den bodem der lyfmoeder, zal dezelve evenwel altoos min of meer vooroverhellen, om dat hier geen steunsel van beenderen is, gelyk aan de beide zyden, daar de darmbeenderen de uitzetting van de lyfmoeder naar de zyden matigen en beletten.

378. Men moet ook aanmerken, dat een kleine vooroverhellinge der lyfmoeder de verlossinge niet kan doen vertraagen: maar wel wanneer de scheefligginge groot is, om dat de lyfmoeder dan over den schaambeensrand laag neêrzakkende, den grootsten bocht of driehoek maakt, waar door de lyfmoedersmond een aanmerkelyke vernaauwing komt te lyden. Hier uit volgt, dat het hoofd des kinds geduurig tegen het bovenste gedeelte des heiligbeens aangedreven en aldaar wederhouden wordt, zoo dat de ween geen voordeel kunnen doen, zoo lang de lyfmoeder niet in of op het bekken is te recht gebragt.

379. Het gezicht en het betasten van den buik geeft de vooroverhellinge der Lyfmoeder genoeg te kennen, doch men wordt 'er door het onderslaan ten vollen van verzekerd, als men de lyfmoedersmond veel hooger dan gewoonlyk, naar achter op het bovendeel van het heiligbeen, geplaatst

plaatst vindt; het geen oorzaak is, dat men dezelve moeielyker, en maar voor een gedeelte, kan beslaan.

380. Om deze hinderpaal te verbeteren, moet de vrouw achterover geplaatst worden, in diervoegen dat het onderlyf hooger ligge dan de borst, om dat in deze gestalte de ingewanden van den buik de lyfmoeder minder drukken. Indien de vrouw in lange niet afgeweest is, zal het vooraf noodig zyn den endeldarm door een darmspuiting te ontlasten.

381. Daar na moet men de besmeerde rechterhand in de scheede brengen, en de twee voorste vingers in de lyfmoedersmond steeken, waar mede men dezelve zachtjes naar voren trekt, terwyl men met de linkerhand den buik voorzichtig opwaarts duwt.

382. Door deze bewerking met beide de handen te gelyk zal men de lyfmoedersmond op het midden van het Bekken brengen, en dus met behulp van de ween het hoofd des kinds naar den doortocht geleiden, om den uitgang daar van te bevorderen.

383. De zydelyke scheefligging der lyfmoeder kan plaats hebben in de rechter of in de linker zyde. Zy is aan de rechterzyde, wanneer deszelfs bodem aan die zyde geplaatst is en de lyfmoeders mond naar de linkerzyde. Zy is aan de linkerzyde, wanneer de bodem en mond aan de tegenovergestelde zyden liggen. De lyfmoeder kan ook schuins naar voren en naar achteren liggen: doch, die het meerder verstaat, zal ook het minder begrypen.

384. De zydelyke scheefligging is niet moeielyk

lyk te kennen, zoo wel door het gezicht als door het betasten van den buik. Door het onderslaan vindt men den lyfmoedersmond hoog en naar de eene zyde van het bekken geplaatst, waarom men dezelve moeylyk en slechts voor een gedeelte kan beslaan. Doorgaans loopt het water ongemerkt af.

385. Om deze hinderpaal te verbeteren, moet men de vrouw plaatsen op de tegenovergestelde zyde van de scheefligginge, en men moet de besmeerde hand in de scheede brengen, te weten de rechterhand wanneer de scheefligginge aan de rechterzyde, en de linkerhand als de scheefligging aan de linkerzyde is.

386. Daar na brengt men een of twee vingers in den lyfmoedersmond, ten einde dezelve zachtjes naar het midden van het bekken te brengen, terwyl men met de andere hand den buik voorzichtig op en naar de andere zyde schuift.

387. De terechtbrenging der lyfmoeder dus verricht zynde, zal men de vrouw op haar rug plaatsen, en op de gewoone wyze de verlossinge bevorderen en eindigen.

388. Doch, in geval men door de gemelde bewerking de lyfmoeder en het hoofd des kinds niet te recht kan brengen, moet men het kind keeren, en het zelve by de voeten verlossen. Deze gevallen zyn echter zeer zeldzaam.

389. Vermits de achteroverhellende lyfmoeder geen plaats kan hebben dan in vrouwen, wier ruggegraat kwalyk gesteld is, (372.), word deze scheefligging zeer zeldzaam gevonden.

390. In dit geval, zal men den lyfmoedersmond hoog naar voren, tegen het schaambeen of op het zelve, geplaatst vinden. Uitwendig is de buik

buik week wegens de darmen, die voor de lyfmoeder liggen; doch, men voelt, even boven het schaambeen, het kinds hoofd, dat een harde rondte uitmaakt.

391. Om deze hinderpaal te verbeteren, moet de vrouw met haar onderlyf hoog en met het bovenlyf laag geplaatst worden. Men brengt vervolgens een of twee vingers van de rechterhand in den lyfmoeders mond, om denzelven van het schaambeen naar achteren te brengen, terwyl men, met de linkerhand, even boven het schaambeen, het hoofd zachtjes naar den rug drukt.

392. Door deze bewerking zal de lyfmoedersmond en het kinds hoofd naar het midden van het Bekken gebracht worden: Doch, indien men door deze bewerking zyn oogmerk niet kan bereiken, moet men niet wachten, maar ten eersten tot de verlossinge by de voeten overgaan.

393. De uitkomste van het kind kan verhinderd worden door de opvulling van harde uitdygselen in den endeldarm, en ook door ophouding van de pis in de waterblaas.

394. In het eerste geval moet men de uitdygselen in den endeldarm, door een klisteer, doen ontlasten; en in het tweede geval zal men, volgens de kunstregelen, de waterblaas met een *Catheter* of blaaspeilder ledigen.

395. De ontsteking, zwelling der deelen, uitzakking der scheede, tegennatuurlyke gezwellen in dezelve, vernaauwing van den lyfmoedersmond, enz. kunnen de uitkomste van het kind verhinderen. Deze hinderpaalen moeten uit den weg geruimd of tegengegaan worden volgens de regelen der Heelkunde.

396. Stuipen, zwakheid, flaauwten, valsche ween, enz, kunnen de verlossinge doen vertraagen. Hier tegen moet men de middelen in 't werk stellen, welke de Geneeskunde ons voorschryft.

397. De kwaade gesteldheid van het Bekken, en de buitengewoone grootte van het hoofd des kinds, kan deszelfs uitkomste verhinderen of beletten.

398. Het hoofd des kinds kan tusschen de beenderen van het kleine Bekken bekneld raaken, in diervoegen dat het achterhoofd gedrukt op den rand van het schaambeen zit, terwyl de kruin, puntig en verlengd, in den doortocht blyft, en daar zoo beklemd is, dat 'er geen plaats gevonden wordt om den vinger in te voeren, en dat het hoofd niet te rug of niet naar buiten kan gebracht worden.

399. In dit geval van het geklemd hoofd, dat op veelerleyë wyzen kan geschieden, opzichtelyk tot de byzondere plaatsing van het hoofd, moet men noodzaaklyk zyn toevlucht tot een vroedkundig werktuig neemen, om daar door moeder en kind te behouden, die beide in groot gevaar zyn.

400. Onder de werktuigen welke de hedendaagsche Vroedkundigen tot de redding van het geklemd hoofd hebben uitgedacht, verdienen die van *Levret* en van *Smellie* in allen opzichte den voorrang. Ik heb ze beide met een goeden uitslag gebruikt; doch de *Forceps* van *Smellie* is my het gemaklykste voorgekomen.

401, Eindelyk kan de styvigheid of onrekbaarheid der heilig- en zitbeensbanden (40—43.) een hin-

hinderpaal voor de uitkomfte van het kind zyn, inzonderheid in bejaarde vrouwen, die voor de eerfte maal kramen.

402. Deze hinderpaal, die fomtyds het hoofd des kinds beknelt, moet verbeterd worden door de banden te rekken, met dezelve naar de zitbeenderen te drukken, en de befmeerde hand van onderen in de fcheede te brengen met den rug naar het ftaartbeentje gekeerd.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Van de kwaade plaatſingen van het hoofd des kinds.

403. Het hoofd van het kind kan op verſcheidene wyzen kwalyk geplaatst zyn: 1. wanneer het aangezicht voorkomt. 2. wanneer het opperhoofd zich aanbiedt met het aangezicht naar het ſchaambeen gekeerd. 3. wanneer het kind het achterhoofd aanbiedt met een gedeelte van den hals. 4. wanneer het achterhoofd aan de eene zyde en het aangezicht aan de andere zyde van het Bekken voorkomt.

404. Het gebeurt, dat het aangezicht voorkomt met het hoofd naar achteren gebogen. De ſcheefligging der lyſmoeder is doorgaans de oorzaak van deze kwaade geſtalte. Zeer zeldzaam zal het aangezicht voorkomen in een welgeplaatſte lyſmoeder.

405. In het eerste geval, namelyk wanneer het aangezicht alleen uit hoofde van de kwaade plaatſing der lyſmoeder voorkomt, kan men deze kwaade geſtalte verbeteren en het hoofd met den kruin doen voorkomen, als men den lyſmoedersmond, volgens de voorſchrevene regels (380. 81. 82. 85. 86. 91.) op het midden van het Bekken brengt.

406. Men weet by ondervindinge, dat, in een welgeplaatſte lyſmoeder, het aangezicht nooit voorkomt, wanneer de arbeid klein, langzaam en moeylyk is, maar wel als de ween hevig en ſterk zyn.

407. Als dan zakt het kind ſchielyk naar het Bek-

Bekken, wordende daar in gevoerd door de ſterke ſamentrekkingen der lyfmoeder, en het gebeurd ſomtyds, dat door deze voortpersſing het voorhoofd tegen 't eene of andere been van het kleine bekken komt te ſteunen en aldaar wederhouden wordt. Dus is de hevigheid der ween, in een welgeplaatſte lyfmoeder, de oorzaak van deze kwaade geſtalte.

408. De kenteekenen van deze kwaade geſtalte zyn voor het breeken van het water twyfelachtig en onzeker; doch na het afloopen van het water is dezelve aan de oneffenheden der deelen van het aangezicht gemaklyk te kennen.

409. Het kind lydt zeer veel in deze geſtalte, en het loopt groot gevaar van om te komen, door dien de omloop des bloeds verhinderd en het ruggemerg gedrukt wordt. Het aangezicht zwelt op en wordt blaauw.

410. Het kind kan in deze geſtalte niet ter weereld komen, ten zy het zelve zeer klein of het Bekken zeer ruim is; en in dit geval zelfs is de verlosſing zeer langduurig en moeylyk, niet alleen om dat de ſchouders te gelyk met het hoofd moeten doordringen, maar ook om dat het aangezicht zich zoo niet, gelyk de beenderen van het hoofd, in een puntachtige rondte kan voegen: Het blyft breed en plat, waar door de lyfmoedersmond een breede en platte verwyding moet maken zoo groot als het aangezicht, het geen niet dan zeer traag en met meer pyn kan geſchieden.

411. In deze kwaade geſtalte moet men zich niet lang ophouden met pogingen om het hoofd wel te plaatſen, gelyk ſommige vroedkundigen

willen, maar ten eersten, na het breeken van 't water, tot de keeringe en afhalinge by de voeten over gaan. Dit zal altoos het zekerste middel zyn om het kind te behouden.

412. Maar indien men te laat geroepen is, 't water overlang afgeloopen en 't hoofd zoo laag is gezakt, dat de keeringe niet meer kan geschieden, zal men zoo veel mogelyk het hoofd in den doortocht helpen, en aan de vrouw een versterkend middel ingeeven om de uitdryving van het kind te bevorderen; en raakt het hoofd geklemd, dan moet men zonder lang te wachten, zyn toevlucht tot een vroedkundig werktuig neemen.

413. Het kind kan het opperhoofd voor den lyfmoedersmond aanbieden met het aangezicht naar het aangezicht der moeder gekeerd. Men heeft opgemerkt, dat van de honderd kinders, die ter weereld komen, 'er naauwlyks twee zyn, die deze kwaade ligging hebben.

414. Men heeft geen zekere kenteekenen van deze kwaade plaatsing voor het breeken van 't water; voor en na het afloopen van 't water, wordt het hoofd tegengehouden zonder laager te kunnen zakken dan met veel moeite. Men voelt by het heiligbeen een gezwel voortkomen, dat zich verlengt, en de *Fontanel* is veel nader aan het schaambeen, dan wanneer het hoofd welgekeerd voorkomt.

415. Deze kwaade plaatsing van het hoofd is moeylyk voor moeder en kind: Want, ofschoon het kind in deze gestalte ter weereld kan komen, zal zulks niet dan zeer langzaam en met veel moeite geschieden, om dat de beenderen van 't hoofd zich niet gemaklyk naar de engte van den doortocht kunnen schikken.

416.

416. Indien men deze geſtalte voor het breeken van 't water kan onderſcheiden, moet men de vrouw gemaklyk plaatſen, de vliezen breeken en het hoofd ter zyde plaatzen en ſchikken in diervoegen, dat deszelfs grootſte *diameter* met den grootſten *diameter* van het Bekken overeenkomt; en dit kunnende gelukken, zal men het kind keeren en by de voeten afhaalen.

417. Maar wanneer de vliezen ſedert een geruimen tyd gebroken zyn, en dat het hoofd in deze kwaade geſtalte laag is gezakt, zal men den uitgang daar van, zoo veel mogelyk, bevorderen, en de krachten der natuur door hertſterkende middelen ter hulpe komen: Want het hoofd door de engte gedrongen zynde, is het onmogelyk het zelve weder in de lyfmoeder te voeren, om de afhalinge by de voeten te bewerken.

418. Het achterhoofd kan zich aanbieden met een gedeelte van den hals. Deze geſtalte is, na het breeken van 't water, niet moeylyk te kennen aan de rondte van 't hairig deel, dat voorkomt, enz. Deze ligginge vereiſcht een ſchielyke hulp.

414. In dit geval moet men het platte van de vingers op het voorhoofd drukken, namelyk naar onder, wanneer 't aangezicht naar boven, en naar boven, wanneer 't aangezicht naar onder gekeerd is. Door dit middel zal het hoofd ontwikkelen, en vervolgens door behulp van de ween gemakkelyker neêrkomen. Kan men zyn oogmerk niet bereiken, dan moet men in deze, gelyk in alle andere kwaade plaatſingen van het hoofd, tot de afhalinge by de voeten overgaan.

420. Het voorkomen van het oor is veel zeld-

zaamer dan de vorige kwaade plaatsingen. Deze gestalte wordt gekent, na het afloopen van 't water; men vindt aan de eene zyde het hairig deel, aan de andere zyde de wang, een gedeelte van het ooghol, een gedeelte van den hals en het oor.

421. Het kind lydt zeer veel in deze gestalte, en het kan zeer bezwaarlyk ter weereld komen; het sterft gemeenlyk, om dat de hals t'eene maal gedraait is door de drukking der Lyfmoeder, en het hoofd kan gemaklyk geklemd raaken.

422. In dit geval zal men trachten het hoofd in de lyfmoeder zachtjes op te schuiven, en het zelve in een goede ligging in den doortocht te brengen. Doch wanneer zulks niet kan verricht worden, zal men het kind keeren en by de voeten afhaalen: en ingeval het hoofd in deze kwaade plaatsing zoo laag is gezakt, dat deze bewerking ook niet kan geschieden, zal men de uitkomste van het zelve, zoo veel doenlyk is, bevorderen: raakt het hoofd geklemd, dan moet men hoe eer hoe beter tot het gebruik van een vroedkundig werktuig overgaan om het zelve te redden.

423. Wanneer het kind voorkomt met het achterhoofd aan de eene zyde van het Bekken en het aangezicht aan de andere zyde gekeerd, ligt de eene schouder naar voren en de andere naar achteren.

424. Deze gestalte, verre van moeylyk voor het hoofd te zyn, is zelfs zeer gemaklyk; het kind loopt weinig of geen gevaar voor zyn leven; doch het zelve aan de krachten der natuur alleen overlaatende, zal altoos veel moeite hebben om

ter weereld te komen, om dat den grooten *diameter* van de schouders overeenkomt met den kleinen *diameter* van het Bekken. De schouder, die naar voren gekeerd is, wordt door het schaambeen tegengehouden, en de andere steunt tegen het heiligbeen.

425. Om deze kwaade ligging te verbeteren, moet de vrouw wat achterover geplaatst worden, men brengt de vingers bezyden het hoofd tot aan die plaats, daar het neêrkomen wordt belet; men brengt een vinger onder den oxel, en men draait den schouder naar die zyde, daar het overhelt.

426. Door deze draaying wordt de grootste *diameter* van de schouders over den grooten *diameter* van het kleine Bekken gebracht en het kind komt daar na, door behulp van de ween, gemaklyk ter weereld.

427. Maar de schouders kunnen in deze kwade gestalte somtyds zoodanig geklemd raken, dat men met de hand of vingers niets kan uitvoeren. In dit geval moet men met een bekwaam werktuig de gemelde bewerking verrichten; namelyk de schouders in diervoegen brengen, dat die, welke naar het schaambeen gekeerd is, aan de eene zyde, en die naar het heiligbeen gekeerd is, aan de anderzyde van het Bekken komt te liggen. Deze hinderpaal uit den weg geruimd zynde, zal de verlossing gemaklyk geschieden.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de Verlosſinge, daar het kind met den ſchouder of met den arm voorkomt.

428. Het kind kan met den ſchouder voorkomen, en als dan is het lichaam des kinds in één gedrukt. Deze geſtalte is zeldzaam.

429. Men kan deze kwaade plaatſing voor het breeken van het water niet gemaklyk onderſcheiden. Dit kan op de meeste kwaade liggingen des kinds toegepast worden. Men kan zich in 't gevoel bedriegen, om dat men veeltyds het gantſche deel, dat zich aanbiedt, niet kan voelen, maar ſlegts een gedeelte daar van, uit hoofde dat de Lyfmoedersmond niet genoeg verwydt is, en ook om dat 'er twee onderſcheidene deelen kunnen voorkomen, dat dezelve gezwollen of van een buiten gewoone grootte zyn, dat het eene deel veel overeenkomst met het ander heeft. enz,

430. Het voorkomen van den ſchouder kan men na het afloopen van 't water gemaklyk onderſcheiden, door dien men, den vinger ingebracht zynde, het ſchouderblad, den hals en den oxel, ontdekt.

431. Deze geſtalte is zeer moeylyk; het kind kan zonder hulp van de kunst niet geboren worden. De voeten zyn zeer verre afgelegen, en de ſchouder raakt ſomtyds zoodanig in den lyfmoedersmond bekneld, dat men veel moeite heeft om de hand in te voeren en de vereiſchte hulp toe

te

te brengen, vooral wanneer 't water over lang afgeloopen is.

432. Men zal dierhalven, hoe eer hoe beter, tot de verlosſinge by de voeten overgaan. Men moet de vrouw, op het korte bed, met het onderlyf hooger dan met het bovenlyf plaatſen, op dat de keeringe van het kind gemaklyker geſchiede.

433. Men voert de beſmeerde hand door de gemaklykſte zyde in de lyfmoeder, om het kind tot de keeringe gemaklyker te plaatſen, of de voorbereiding te doen.

434. Om dit regelmaatig te doen, omvat men den ſchouder, de vingers langs den hals zachtjes tot op het achterhoofd invoerende, in diervoegen dat de ſchouder in de palm van de hand komt te liggen; als dan ſchuift men denzelven met het hoofd voorzichtig naar den bodem der lyfmoeder, of men doet de voorbereiding zoo als § 444—446. gezegd wordt.

435. Door het hoofd dus tot in den bodem der lyfmoeder op te ſchuiven, zullen de voeten nader komen. Men haalt dan de hand (447.) die deze bewerking gedaan heeft uit de lyfmoeder, en men brengt 'er de andere in, om de voeten te zoeken, die men dan gemaklyker kan vatten en naar zich haalen.

436. Op deze wyze wordt het kind gemaklykst gekeerd. Men volvoert daar na de verlosſinge op die wyze, als daar het kind met de voeten voorkomt.

437. Het kind kan den arm aanbieden voor of na dat het water afgeloopen is; den arm kan neêrzakken tot aan den elleboog of tot aan den oxel, het

het kan ook gebeuren, dat beide de armen voorkomen, doch dit is zeldzaam; de armen kunnen ook dwars voor de lyfmoedersmond liggen. Deze kwaade liggingen vereifchen dezelfde behandeling.

438. Voor het breeken van 't water heeft men geen zekere kenteekenen van deze kwaade plaatfingen; doch het water afgeloopen zynde is het niet moeylyk dezelve te onderfcheiden. Het is zeer zeldzaam, dat een kind met den arm voorkomt in een welgeplaatfte lyfmoeder.

439. Deze kwaade ligging is een van de moeylykfte, die 'er kunnen voorkomen; het kind zal in deze geftalte nooit ter weereld komen, hoe verder de arm uit is, hoe moeylyker.

440. Het kan fomtyds gebeuren, het zy by verzuim, door onkunde of verkeerde behandeling, dat de fchouder met een gedeelte van de borst zoodanig bekneld raakt, dat de invoering van de hand onmogelyk is.

441. Wanneer de arm uitkomt, is de onderneming om dezelve weêr achter het hoofd in te brengen, onnoodig, vruchteloos en veeltyds nadeelig; men moet zich ook wel wachten van het kind by den arm te willen uithaalen.

442. In dit geval is de voorbereiding om het kind by de voeten af te haalen noodzaaklyk en fomtyds onvermydelyk: noodzaaklyk, om dat deze wyze altoos de veiligfte is; en onvermydelyk, om dat men indien 't water overlang afgeloopen is, veeltyds op geen andere wyze het kind zal kunnen keeren en afhaalen.

443. Men brengt vooreerst de befmeerde hand langs den uithangenden arm naar binnen, om te weten aan welke zyde het hoofd des kinds geplaatst

plaatst is, en te kennen of het de borst dan of het 't achterste van den schouder is dat voorkomt.

444. Na dat men daar van verzekerd is, brengt men, om de voorbereiding te doen, de besmeerde hand tot aan het hoofd van 't kind, het welk men omvat en zoo ver om hoog schuift als mogelyk is.

445. Men haalt vervolgens de hand langzaam en met verdrag naar zich, tot dat men het kind onder de oxels kan vatten, en men voert dan de schouders om hoog tot op de plaats, daar het hoofd lag, eer het zelve werdt opgeschoven.

446. Daar na zal men dezelfde handgrepen beurtelings hervatten, tot dat het hoofd en de schouders volkomen in den bodem der lyfmoeder gebracht zyn: vervolgens haalt men de hand wederom zachtjes naar het onderlyf van 't kind; men brengt den duim tusschen de billen, welke men in die zyde schikt, op de plaats daar het hoofd en de schouders te voren gelegen hebben.

447. Men zal licht begrypen, dat deze handgrepen moeten verricht worden met de rechterhand, wanneer het hoofd des kinds aan de linker zyde, en met de linkerhand, wanneer het zelve aan de rechter zyde der moeder ligt.

448. Wanneer de voorbereiding wel gedaan is, is het neêrzakken van het hoofd belet, en men krygt ruimte om de andere hand in te brengen, de voeten te vatten en de afhaalinge te doen gelyk § 458. 459. gezegd wordt; en wanneer het voorste van de dye zich aanbiedt, zal men handelen gelyk § 463. wordt gemeld.

449. Indien men lang na het afloopen van 't water is geroepen, en dat de arm zoo laag is neêrgezakt, dat de schouder met een gedeelte van de

de borst in den doorgang wordt bekneld en de deelen zoodanig gezwollen zyn, dat de hand onmogelyk kan ingebracht worden, zal men eerst de omſpanninge doen verminderen, door verzachtende ſtrykingen, ſtovingen, pappen, en vooral door een onbeſchroomde aderlaating, geſchikt naar de volbloedigheid der Lyderesſe, waar door men niet te veel, maar ook vooral niet te weinig bloed afneemt.

EENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de verlossingen, daar het kind dwars voor den lyfmoedersmond ligt.

450. Wanneer het kind met den rug of met den buik voor den lyfmoedersmond ligt, zegt men, dat het zich overdwars aanbiedt, 't hoofd ligt dan aan de eene en de billen aan de andere zyde van de lyfmoeder.

451. De kenteekenen van de dwarsse ligginge des kinds zyn, voor het breken van 't water, alle twyfelachtig, behalven deze: namelyk dat men, wanneer het kind in deze kwaade gestalte voorkomt, en de lyfmoeder welgeplaatst is, de opening van den lyfmoedersmond altoos langwerpig en dwars vindt.

452. Door de gedaante van den lyfmoedersmond weet men wel, dat het kind dwars ligt, maar men weet noch niet met zekerheid, of het met den rug, den buik of de borst voorkomt; doch als het water afgeloopen is; zyn de deelen gemakkelyk van elkander te onderscheiden.

453. Indien de buik voorkomt, zal men de navelstreng in zyne inplantinge ontdekken; is het de borst, men zal de ribben gewaar worden, en biedt zich de rug aan, men za de wervelbeenderen kunnen voelen.

454. Deze kwaade liggingen zyn gevaarlyk voor het kind, doch het voorkomen van den buik of de borst is de gevaarlykste, wegens de sterke achteroverbuiging van den ruggegraat. Hoe langer 't water afgeloopen is, hoe gevaarlyker voor het

het kind, en hoe moeylyker om de verlosfinge te verrichten. Het is onmogelyk, dat het kind in deze geftalte geboren worde.

455. Wanneer men verzekerd is, dat de rug zich aanbiedt en men weet, aan welke zyde het hoofd geplaatst is, zal men de befmeerde hand (de rechter, indien 't hoofd aan de linkerzyde, en de linker, wanneer 't hoofd aan de rechter zyde der moeder ligt) langs den rug, tusfchen de vliezen en het kind invoeren, tot dat de palm van de hand op het achterhoofd komt te liggen.

456. Als dan fchuift men 't hoofd om hoog naar den bodem der lyfmoeder, vervolgens de fchouders, en daarna de billen, op die wyze gelyk § 445 en 446. aangewezen is.

457. De voorbereiding verricht zynde, zal de doortocht vry zyn, wyl 'er dan niets als de dyen van het kind voorliggen, die zich dwars bevinden.

458. Men brengt dan de befmeerde hand in de lyfmoeder tusfchen de vliezen en het kind, langs de dye en het been tot aan den onderften of achterften voet. Denzelven met de hand gevat hebbende, zal men dien in de fcheede brengen, zorge dragende om denzelven niet te verre uit te haalen, wyl men hier door het onderlyf van het kind te laag in den lyfmoeders mond zoude doen neêrzakken 't gene hinderlyk zoude zyn om den anderen voet te gaan zoeken en dus noodzaaken om het kind by dien eenen voet uit te haalen.

459. Zoo dra men den eenen voet in de fcheede heeft gebracht, moet men dien loslaaten, en den anderen, op de gezegde wyze, gaan zoeken; daar

daar na vat men de beide voeten samen, om de verlossinge te voleindigen, op die wyze als daar het kind met de voeten voorkomt. (468—472).

460. Wanneer men door de kenteekenen (451. 453.) verzekerd is, dat de buik voorkomt, moet men eerst de voorbereiding doen, om het kind gemaklyker by de voeten te kunnen afhaalen.

461. Om deze handgreep te verrichten, voert men de besmeerde hand (455.) tusschen de vliezen en de borst van het kind, tot dat de palm van de hand op het aangezicht komt te liggen, waar mede men het hoofd naar den bodem der lyfmoeder opschuift; vervolgens haalt men de hand langzaam te rug, voorzichtig de vingers de eene na de andere zachtjes naar zich haalende, tot dat men het kind onder de oxels kan vatten. Dit gedaan hebbende, schuift men de borst naar boven, gelyk men met het hoofd gedaan heeft.

462. Men herhaalt beurtelings deze handgrepen, tot dat het hoofd en de borst in den bodem der lyfmoeder liggen, en de onderbuik des kinds daar het hoofd te voren gelegen heeft. Vervolgens schikt men het onderlyf des kinds zoo veel aan die zyde, als mogelyk is.

463. Het kind dus door de voorbereiding verschikt zynde, moet men de hand, die deze bewerking heeft verricht, uithaalen, en de andere hand langs de onderliggeude dye, (die dan dwars voor den lyfmoedersmond ligt), in de lyfmoeder brengen, doch niet verder als de knie, die men met één of twee vingers omvat, en in de scheede brengt. Deze knie in de scheede gebracht

 zyn-

zyrde, zal ontplooyen, en de voet zal eerst uitkomen; deze loslaatende zal men wederom de hand in de lyfmoeder brengen, om de andere knie te gaan zoeken, en insgelyks naar zich te haalen: vervolgens zal men het kind met beide de voeten te gelyk afhaalen (468-472.)

TWEE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de verlosſingen, daar het kind met de voeten voorkomt.

464. Wanneer het kind zich zelven niet keert, of met zyn hoofd niet naar beneden ombuiteld, gelyk zulks gemeenlyk eenigen tyd voor de verlosſinge geſchiedt, dan komt het veeltyds met een of met beide de voeten voor. Men heeft opgemerkt, dat in dit geval het hoofd des kinds doorgaans klein is; en dit ſchynt te bewyzen, dat de zwaarte van het hoofd een oorzaak is van de ombuiteling des kinds.

465. Voor het breeken van 't water is deze verkeerde ligging moeylyk te onderſcheiden van die, daar de hand of handen voorkomen: doch, 't water afgeloopen zynde, is deze geſtalte niet moeylyk te kennen. Men onderſcheidt gemaklyk de voeten van de handen aan de toonen, de hiel, de binnen- en buiten-enkel, enz.

466. Het voorkomen van de voeten is de gemaklykſte van de niet natuurlyke liggingen, die men kan wenſchen, zoo wel ten opzichte van het kind als van de moeder; en deze verlosſinge kan maar onder de moeylyke gerekend worden, voor zoo veel het aangezicht des kinds naar boven (dat is naar den buik der moeder) gekeerd voorkomt.

467. Wanneer beide de voeten tegelyk voorkomen, is doorgaans het aangezicht van het kind naar boven gekeerd. De hielen liggen dan naar onder en de toonen naar boven; maar wanneer het kind met één voet voorkomt, zal het kind

gemeenlyk op zyde liggen, en de hiel naar de eene zyde en de toonen naar de andere zyde gekeerd zyn, en deze ligging zal altoos plaats hebben, wanneer de voorbereiding door de kunst is verricht.

468. Wanneer beide de voeten te gelyk zyn voorgekomen, en dat dezelve tot buiten de scheede zyn gebracht, zal men ten eersten een warmen doek daar om slaan. Men vat vervolgens de voeten met de eene hand, in diervoegen, dat de hielen in de palm van de hand komen te liggen, en de middenste vinger tusschen de beenen, even boven de enkelen.

469. Daar na haalt men de beenen zachtjes uit tot aan de dyen, die men dan met de andere hand, even boven de knien, vat, haalende vervolgens het kind, door een gemengde beweeging, met verdrag en zonder rukking, naar de eene zyde draayende, daar de voeten overhellen, tot dat men de navelstreng gewaar wordt.

470. Wanneer de navelstreng tusschen de beenen van het kind ligt, moet men die zoo verre uithaalen, tot dat de bocht groot genoeg is om de gebogene knie daar door te steeken. Dit gedaan zynde, vat men met de eene hand de billen van het kind, terwyl men, met de andere hand, de dyen even boven de knien vast heeft; men haalt dan het kind, met de gezegde voorzorg, het zelve draayende in diervoegen, dat het, met zyn aangezicht naar het heilig- en staartbeen gekeerd, komt te liggen.

471. Het kind op de gezegde wyze tot aan den hals uitgebracht zynde, zal men, indien 't hoofd niet gemaklyk volgen wil, de armen uithaalen, eerst

eerst die het meest naar onderen ligt, en daar na (zulks noodig zynde) den anderen, zorge draagende, dat men dezelve niet breke.

472. Het hoofd dan noch niet uitkomende, zal men de eene hand op den rug van het kind plaatsen, en den zelven omvatten, in diervoegen, dat twee vingers op de schouders, en de duim en de ringvinger onder de oxels liggen; waar na men de twee voorste vingers van de andere hand in den mond van het kind brengt, en zoo plaatst, dat de span-ader tusschen beide ligt, en men haalt dan het hoofd met beide de handen te gelyk uit de geboorte, zorge draagende, zoo veel mogelyk is, om de scheuring van den bilnaad voor te komen.

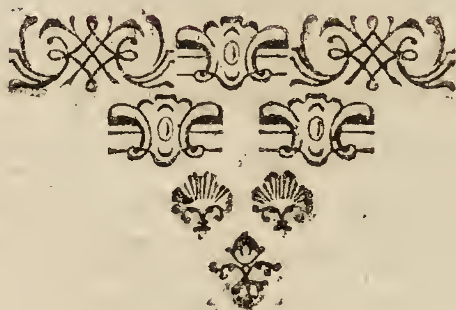
473. Wanneer het kind maar één voet aanbiedt, moet men den anderen gaan zoeken en naar buiten haalen. Ten dien einde voert men de hand langs de worst van den buiten zynde voet naar binnen en men eindigt de verlossinge als vooren (468 — 472.) Doch vermits het kind in deze gestalte gemeenlyk op zyde ligt, is men niet verplicht om het zelve in het afhaalen zoo veel te draayen; en komt het kind met het aangezicht naar onderen gekeerd, dan is het onnoodig.

474. Indien het kind zoo laag is gezakt, dat men den tweeden voet niet kan krygen, om dat de inbrenging van de hand door het onderlyf van het kind wordt belet, is men genoodzaakt om het kind by dien eenen voet, die reeds uit is, af te haalen.

475. In dit geval, zoo dra de uitkomste van het kind tot aan de billen gevorderd is, moet men één of twee vingers in de liesch van het bin-

nen zynde been brengen om het zelve uit te haalen; 't geen dan gemaklyk geschiedt, wanneer men te gelyk aan het uitgekomene been zachtjes trekt. Daar na, de beide voeten by malkanderen gevat hebbende, zal men de verlossinge voleindigen als voren (468—472.)

476. Wanneer de handen en voeten te gelyk voorkomen, zal men het kind ook by de voeten afhaalen: doch wanneer het neêrkomen door de dwarsse ligginge te veel wordt belet, zal men eerst het hoofd om hoog schuiven, en dan zal de afhaalinge gemaklyk geschieden.

DRIE-

DRIE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de Verlossingen, daar het Kind met de billen of met de knien voorkomt.

477. Wanneer de ombuiteling van het kind (191—194.) niet geschied is, kan het met de billen voorkomen. Deze ligging is niet heel zeldzaam.

478. Voor het breeken van het water is deze gestalte moeylyk te kennen, doch, het water afgeloopen zynde, zal men de billen, den aars, het staartbeentje, de teeldeelen, enz. door het onderslaan gemaklyk kunnen onderscheiden; ook zal de zwarte darmdrek, die aan den vinger blyft hangen, deze gestalte doen kennen: want het kind heeft zich gemeenlyk bevuilt.

479. De zwarte darmdrek wordt door de drukking en samentrekking der lyfmoeder om het kind uit den endeldarm geperst, wyl het zulks onvermogend is zelfs te kunnen verrichten, uit hoofde dat het noch geen adem haalt, en dat de gemelde perssinge buiten deze onmogelyk geschieden kan. Hierom kan men de tegenwoordigheid van dezen pikachtigen afgang nooit als een zeker teeken van den dood des kinds aanmerken.

480. Wanneer de billen zich voor den uitgang aanbieden, vindt men den buik van het kind byna altyd naar het schaambeen der moeder gekeerd, en bygevolg het aangezicht naar voren.

481. Wanneer het kind met de billen voorkomt, moet men dezelve met de vlakke hand een weinig opwaarts schuiven, en ter zyde schikken, om gemaklyker met de andere hand de bei-

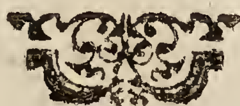
de voeten te gaan zoeken en uithaalen op die wyze, als wanneer het kind met de voeten voorkomt (468—472).

482. Maar wanneer het kind reeds met het onderlyf tot in het kleine Bekken is gezakt, moet men het dubbel laaten komen, tot dat men wederzyds den vinger in de vouw van de liesſchen kan brengen om de verdere afhaalinge te doen; altyd acht gevende, in geval het kind met het aangezicht naar het ſchaambeen der moeder gekeerd is, om het zelve in het uithaalen te draayen, in diervoegen, dat het met het aangezicht naar het heiligbeen gekeerd komt te liggen.

483. Het kind kan met één of met beide de knien voorkomen. Deze geſtalte is voor het breeken van 't water niet gemaklyk te kennen, maar wel als 't water afgevloeid is.

484. Wanneer maar ééne knie voor den doorgang ligt, moet men de hand in brengen, en de vingers onder den bocht langs het been heengleyen, tot dat men den voet kan vatten en buiten brengen. Daar na zal men ook den anderen voet zoeken, dien men by den vorigen voegt, om het kind met beide de beenen af te haalen.

485. Wanneer beide de knien voorkomen, moet men de zelfde bewerking doen; doch wanneer dezelve laag in den doorgang gezakt zyn, kan men dezelve in die geſtalte laaten komen en uithaalen.

VIER EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van verſcheiden' omſtandigheden van den Navelſtreng en van de Moederkoek.

486. Daar kan geen deel van het kind voorkomen, of de de navelſtreng kan daar by uitſchieten, zoo wel voor als na het breeken van 't water. Deze omſtandigheid is altyd min of meer gevaarlyk voor het kind, zoo om dat de koude den doorloop van het bloed in den navelſtreng kan verhinderen, als om dat hy door het hoofd of eenig ander deel des kinds kan gedrukt worden.

487. De navelſtreng kan, zoo wel in een ſcheefliggende als in een welgeplaatſte lyfmoeder, alleen voor den doorgang komen, en zelfs tot buiten de ſcheede vallen. De navelſtreng kan ook verſcheiden maalen om eenige deelen van het kind geſlingerd zyn.

488. Wanneer de navelſtreng met eenige deelen van het lichaam des kinds voorkomt, is het inbrengen van de navelſtreng vruchteloos, wyl men denzelven doorgaans niet kan binnen houden, maar die terſtond na de inbrenging wederom buiten gedreven wordt.

489. Om die reden, en om dat het voorkomen van den navelſtreng een kwaade geſtalte van het kind te kennen geeft, moet men, het zy de lyfmoeder recht of ſcheef gelegen is, zoo dra mogelyk, de keeringe en afhalinge by de voeten bewerken.

490. Wanneer de navelſtreng te gelyk met het hoofd vorkomt, en dat het hoofd tot in het kleine Bekken is gezakt, dan is de afhaalinge by

de voeten niet doenelyk, en het kind loopt groot gevaar voor zyn leven.

491. In dit geval moet men de verlosſinge, op het ſpoedigſte en zoo veel mogelyk is, verhaasten: want het kind moet noodzaaklyk ſterven, indien de ſterke drukking op den navelſtreng lang aanhoudt, wyl de omloop des bloeds daar door wordt belet.

492. De keeringe en afhaalinge by de voeten moet altoos gedaan worden, wanneer de navelſtreng eerst of alleen uitkomt, om dat deze omſtandigheid altyd min of meer voor het kind gevaarlyk is.

493. De verlosſinge wordt ſomtyds vertraagd door dien de navelſtreng verſcheiden maalen om den hals van het kind geſlingerd is; vermits de navelſtreng dan te kort is, wordt de uitgang van het hoofd daar door belet.

494. In dit geval, wanneer het hoofd voorkomt, volgen de ween kort op malkanderen, maar duuren niet lang, en de lyderesſe klaagt over buikpyn; het hoofd vordert zeer weinig, en veeltyds volgt 'er een bloedvloeying op, veroorzaakt door het los worden van de moederkoek.

495. Indien het hoofd dan lang in den doortocht blyft, moet het kind noodzaaklyk zyn leven verliezen, uit hoofde van de zwaare drukking van den navelſtreng en van de kropſlagaderen, waar door den omloop des bloeds wordt geſtremd.

496. Men moet dierhalven in dit geval de verlosſinge, zoo veel doenlyk is, verhaasten, en den navelſtreng, zoo dra mogelyk, van den hals losmaaken.

497. Wanneer de moederkoek zich voor den lyfmoedersmond aanbiedt, wordt deze omſtandigheid

heid een oorzaak van eene niet natuurlyke verlosfiinge.

498. De moederkoek kan haar zitplaats op den lyfmoedersmond genomen hebben. In dit geval zal men dezelve, in de gedaante van een zacht en vleezig lichaam, gewaar worden, eer men de Watervliezen ontdekt, en de vloed vemeerdert iedere reize, dat de lyfmoedersmond zich verwydt.

499. In deze omftandigheid moet men, zonder lang te wachten, de gemaklykfte zyde zoeken, om de moederkoek los te maaken, de vliezen te breken, de hand in de lyfmoeder te brengen, het kind keeren en by de voeten afhaalen, het zy het kind wel of kwalyk gekeerd voorkomt.

500. Wanneer de moederkoek haar zitplaats in den bodem of aan een van de wanden der lyfmoeder genomen heeft, en dat dezelve losraakt, kan zy ook voor den uitgang komen, alleen of met een deel des kinds. Deze omftandigheid wordt insgelyks door een bloedvloeying verzeld, en vereifcht daarom eene fchielyke hulp.

501. In dit geval is de keeringe en afhaalinge van het kind by de voeten ook noodzaaklyk, het geen gemaklyk kan gefchieden wegens de glibberigheid. Is de moederkoek reeds in de fcheede, en zyn de vliezen al gebroken, dan moet men eerst de moederkoek uithaalen, om meer ruimte te verkrygen.

VYF EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de afscheidinge van het Hoofd des Kinds.

502. Het hoofd van het kind kan somtyds van den hals afgescheiden worden en binnen de lyfmoeder blyven, hetzy uit oorzaak van een verkeerde behandelinge en sterk trekken, als het kind by de voeten wordt afgehaald, of dat het kind lang dood is geweest, dat het Bekken kwalyk gesteld of het hoofd te groot is, enz.

503. Door welke oorzaak de afscheidinge des hoofds geschied zy, en of die boven het kleine Bekken is voorgevallen of binnen het zelve, zoo verdient dit geval, om de volgende redenen, de uiterste oplettenheid.

504. 1. Om dat de uithaalinge van het hoofd zeer moeylyk is. 2. Om dat de vrouw, zoo lang zy daar niet van is verlost, niet buiten levensgevaar is, en het zelve door de werking der lyfmoeder niet licht zal uitgeperst worden, om dat de deelen beginnen te zwellen, den doortocht by gevolg te sluiten, en het kind, om dat 'er de lucht toegang gehad heeft, te verrotten en te stinken, waar uit veelerleye toevallen zullen voortkomen. 3. En om dat de voorkomende vloeden niet zeker gestuit kunnen worden, voor dat dit tegennatuurlyke lichaam weggenomen, en aan de lyfmoeder gelegenheid om zich in te krimpen gegeven is.

505. In dit geval zal men beproeven om het hoofd zachtjes met de hand af te haalen; men brengt

brengt den voorsten vinger in de Lyfmoeder; men zoekt den mond van het kind, waar in men den vinger steekt, en dezen vinger gebruikt men als een haak om het hoofd naar zich te haalen met het aangezicht vooruit.

506. Indien men te veel moeite heeft om den mond te vinden, en dat men het oog of het gat van het achterhoofd ontmoet, doet men dezelfde bewerking; doch dit laatste is moeylyk wegens de naauwte van het gat opzichtelyk tot den vinger.

507. Indien deze ondernemingen vruchteloos bevonden worden, moet men noodzaaklyk zyn toevlucht tot bekwaame werktuigen neemen, (namelyk tot zulke waar door geen kwetzinge geschieden kan) om het hoofd uit te haalen, en dus het leven der Lyderesse te behouden.

508. Wanneer het gebeurt, dat de schouders van het kind, de eene recht naar voren en de andere recht naar achteren, geplaatst zyn, kunnen zy in den doortocht vast raaken, en dan kan men, door onkunde of door eene onvoorzichtige behandeling, het hoofd van den romp aftrekken.

509. De romp, dus van het hoofd afgescheiden, is los in de lyfmoeder, of is in de engte van het bekken bekneld. In het eerste geval moet men te werk gaan, als of het kind geheel was, om het zelve by de voeten af te haalen.

510. In het tweede geval moet men eerst beproeven om den romp in de lyfmoeder te voeren, en de afhaaling by de voeten te verrichten; maar dit niet kunnende geschieden, zal men één of twee vingers in de lyfmoeder brengen, om de schouders te redden, en men brengt vervolgens

de

de twee voorſte vingers onder de oxels, waar mede men den romp naar zich trekt en uithaalt.

511. Indien de ſchouders zoodanig geklemd zyn, dat men dezelve met de vingers niet kan redden en de afhaalinge bewerken, moet men noodzaaklyk, om zyn oogmerk te bereiken, een bekwaam werktuig gebruiken, namelyk een door kunst gemaakten vinger of ſtompen haak, met welken men geen ſchade aan de moeder toebrengt.

ZES-

ZES EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de verlossinge, daar twee of meer kinderen in de lyfmoeder zyn.

512. De kenteekenen, dat een vrouw van twee of meer kinderen zwanger is, zyn twyffelagtig en onzeker; veeltyds is men daar niet van verzekerd, voor dat het eerste kind geboren is.

513. Dan zal men, door het betasten van den buik, gemaklyk kunnen ontdekken of 'er een tweede kind moet komen, en door het onderflaan of door de hand in de lyfmoeder te brengen zal men het zelve gewaar worden, bloot of in deszelfs vliezen befloten.

514. In dit geval moet men zich wel wachten van de nageboorte af te haalen, voor dat het tweede of derde kind geboren is, om dat de moederkoeken veeltyds aan elkander vast zyn, of maar een moederkoek gevonden wordt, fchoon ieder kind in zyn eigen vliezen en water befloten ligt.

515. Echter, indien elk kind eene byzondere moederkoek heeft, en dat die van het eerste kind los voor de lyfmoeder of in de fcheede ligt, moet dezelve aanftonds afgehaald worden.

516. Het is zeldzaam, dat tweelingen beide wel gekeerd voorkomen. Indien het tweede of derde kind zich in eene goede ligging aanbiedt, moet men het natuurlyk, door hulp van de ween, laaten geboren worden; het geen gemaklyk gefchiedt wegens de verwyding en de ruimte die het eerfte kind heeft gemaakt.

517. Wanneer het tweede of derde kind zich in een kwaade geftalte aanbiedt, moet men de

ween

ween niet afwachten, maar ten eersten de vliezen breeken en het kind by de voeten afhaalen.

518. In de gevallen daar twee of meer kinderen in de lyfmoeder zyn, en dat de beide of meer vliezen te gelyk breeken, raaken de kinders somtyds door malkanderen verward, en kunnen zich in onderscheidene kwaade gestalten aanbieden.

519. In deze gevallen moet het kind, by welks voeten men het gemaklykste kan komen, eerst afgehaald worden, zorge dragende van geen voeten van beide de kinders te gelyk naar zich te trekken, waar uit veele ongemakken zoude voortkomen.

520. Het eerste kind dus afgehaald, en den navelstreng gebonden en afgesneden zynde, zal men het tweede kind afhaalen op die wyze als of 'er maar één kind was geweest.

ZE-

ZEVEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de Keizerlyke ſnede.

521. De keizerlyke ſnede is een Heel- of Vroedkundige bewerkinge, waar door eene inſnyding in den buik van een zwangere vrouw gemaakt wordt; om haar kind door die opening ter weereld te brengen, het zy dat moeder en kind leven, of dat een van beide reeds geſtorven is.

522. Het was by de Romeinen een wet, dat wanneer eene zwangere vrouw voor haare verlosſinge kwam te ſterven, zy niet mocht begraven worden alvorens deze kunstbewerking aan haar was verricht, om, was 't mogelyk, het kind in 't leven te behouden. Het was te wenſchen, dat deze wet in onze landen plaats had, en dat dezelve getrouwlyk wierdt nagekomen.

523. Daar zyn veele gevallen, waar in deze kunstbewerking op een levende vrouw te pas komt, en waar in men dezelve als ten hoogſten noodzaaklyk en onvermydelyk moet aanmerken.

524. Wanneer de vrouw op haar tyd is, en dat het Bekken zoo klein of kwalyk geſteld is, dat de hand met geen mogelykheid in de lyfmoeder kan gebracht worden, en dus de doorgang door geen hulpmiddelen zoodanig kan verwyd worden, dat het kind door dezen weg ter weereld kan gebracht worden, is een Vroedmeester verplicht deze kunstbewerking in 't werk te ſtellen.

525. Insgelyks ook, wanneer de lyfmoeder door eenig toeval geſcheurd is; als het kind buiten de lyfmoeder in den den buik, of in de Trompet-

ten gegroeid is; als het kind zoo groot of wanschapen is, dat het, naar alle andere middelen beproefd te hebben, onmogelyk door den natuurlyken weg kan doorkomen, schoon alles aan de zyde der moeder welgesteld mocht zyn; en eindelyk wanneer zoodanige gezwellen of mismaaktheden in de vrouwelyke teeldeelen plaats hebben, dewelke de verlossinge onmogelyk maken, en door geen Heelkundige hulpmiddelen verbeterd of weggenomen kunnen worden zonder een onvermydelyken dood te veroorzaken.

526. Offschoon deze kunstbewerking, uit hoofde van de groote wonde, dewelke aan de moeder wordt toegebracht, ten hoogsten gevaarlyk schynt te zyn, is men echter verzekerd, dat dezelve niet doodelyk is, wyl er overvloedige voorbeelden van gevallen zyn, daar deze kunstbewerking van de allergelukkigste uitkomst is gevolgd.

527. Indien men daar en boven aanmerkt, dat de dagelyksche ondervindinge leert, dat de groote wonden der bekleedselen van den buik, door gepaste hulpmiddelen, genezen worden; dat het steensnyden door den *hoogen toestel* dikwyls met een gewenschten uitslag is verricht; dat door de uitzetting der lyfmoeder de darmen naar den bovenbuik gedreven worden en de lyfmoeder dan onmiddelyk tegen het buikvlies aanligt; dat de wonde, door deze kunstbewerking aan de lyfmoeder toegebracht, byna van zelve toesluit door de samentrekking en inkrimping der lyfmoeder, waar door dan de bloedstorting ophoudt, en vervolgens de wonde door hulp van de natuur en kunst geheeld wordt, zal men licht kunnen begrypen, dat de keizerlyke snede niet ge-

vaar-

vaarlyker is dan ſommige andere Heelkundige bewerkingen, welke dagelyks verricht worden; en men zal overtuigd zyn, dat het beter is dezelve in 't werk te ſtellen, dan moeder en kind of een van beiden aan een wisſen dood over te laaten.

528. In de gevallen, waar in de keizerlyke ſnede vereiſcht wordt, moet men voor af, gelyk in alle andere heelkundige bewerkingen, de noodige werktuigen, helpers, heelmiddelen en verband in gereedheid brengen; en onder de bewerkinge zelve moet men de vereiſchte zaaken in acht neemen.

529. Eer men deze bewerking begint, zal men onderzoeken, of de vrouw water in haar blaas heeft; zoo ja, zal men de vrouw gebieden te wateren, doch dit niet kunnende gelukken, is men verplicht de blaas door middel van den *Catheter* te ledigen, wyl men anders gevaar zoude loopen de blaas te kwetſen, dewelke, wanneer zy door de pis uitgezet is, zich tot boven het ſchaambeen uitſtrekt.

530. Men zal de lyderesſe op haar rug plaatſen en door bekwaame helpers in deze ligging laaten vasthouden. Die de bewerking zal doen, zal zich aan die zyde van de vrouw plaatſen aan welke het hem gemaklykst zal zyn de kunstbewerking te verrichten: want de ſnede kan zoo wel aan de rechter als aan de linker zyde van den buik gedaan worden. Men verkiest doorgaans de linkerzyde, om dat de lever zich aan de rechterzyde verder naar beneden uitſtrekt; echter wanneer de lyſmoeder naar deze zyde overhelt, is men verplicht dezelve te verkiezen.

531. De vroedmeester ſpant de huid met den voorſten vinger en den duim van zyne linkerhand, en met de rechterhand maakt hy, met een ſnymesje, een handbreed ter zyde van de witte ſtreep (*linea alba*), eene lange ſnede, naar de lengte van het lichaam, door de huid, het vetvlies en de ſpieren. In het buikvlies wordt dan eerst eene kleine opening gemaakt om een holle ſonde daar in te brengen, waar op de ſnede met het ſnymesje wordt vervolgd, tot dat de wonde groot genoeg is; en intusſchen wordt de uitkomſte der darmen door de hand van een bekwaamen helper belet.

532. Wanneer het kind in de holligheid van den buik is gegroeid, zal men het zelve dan ontdekken, en vervolgens met de nageboorte uithaalen: maar wanneer het kind in de lyfmoeder ligt, moet dezelve doorgeſneden worden; men zal de wonde volgens de kunst verwyden; de plaats, alwaar de moederkoek is ingeplant, zoo veel mogelyk, vermyden; en achtgeven om het kind niet te kwetſen.

533. Daar na zal men de hand, door de gemaakte opening, in de lyfmoeder brengen, om het kind en vervolgens de nageboorte met de vereiſchte voorzichtigheid daar uit te haalen. Dit gedaan zynde, zal de wonde der lyfmoeder, door de ſamentrekking en inkrimping der lyfmoeder, ſchielyk toeſluiten, en men zal de heeling daar van aan de vermogens der natuure overlaaten.

534. Wat de uitwendige wonde der bekleedſelen, ſpieren en buikvlies betreft: men zal, zoo om de uitkomſte der darmen te beletten als om de genezing van de wonde te bevorderen, de tus-
ſchen-

ſchen geknoopte hechting volgens de regels van de kunst verrichten; de wonde behoorlyk verbinden met geneesmiddelen, die de verrotting en ontſteking tegen gaan; en voorts alle zaaken in acht neemen, die in de behandeling van groote buikwonden vereiſcht worden, zoo wel ten opzichte van de hechting als van de uit- en inwendige geneesmiddelen, tot dat de lyderesſe herſteld zal zyn.

ACHT EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de omkeeringe der Lyfmoeder.

535. De omkeeringe der lyfmoeder heeft plaats, wanneer het binnenfte van den bodem der lyfmoeder, omgekeerd, door den lyfmoedersmond neêrzakt tot in de fcheede en fomtyds tot buiten den mond derzelve, alwaar zy dan een gezwel veroorzaakt, het welke, aan de natuur overgelaaten, allengskens toeneemt, tot dat het fomtyds de grootte van een kinderhoofd krygt.

536. Deze omkeeringe der lyfmoeder wordt fomtyds veroorzaakt door een onvoorzichtige en verkeerde behandeling in 't afhaalen van de nageboorte, wanneer de moederkoek in den bodem der lyfmoeder vast zit, en de lyfmoeder even na de geboorte van het kind in een ftaat van werkeloosheid blyft, en men als dan met geweld den navelftreng naar zich trekt, kan de moederkoek aan den bodem der lyfmoeder blyven vast kleeven, en dus beide te gelyk naar buiten gebracht worden.

537. Wanneer de ween hevig zyn, de vrouw fchielyk zonder hulp verlost, en de navelftreng kort of om eenig deel des kinds geflingerd is, kan met de uitperfsinge van het kind ook de bodem der lyfmoeder te gelyk met de nageboorte uitgedreven worden; en dit zal noch eerder gefchieden, wanneer de vrouw al ftaande verlost, om dat in dit geval het trekken van den navelftreng, door het gewicht van het daar aan hangende kind, merkelyk wordt vermeerderd.

538. De omkeeringe der lyfmoeder kan ook fom-

ſomtyds, even na de verloſſinge, door ſtuipachtige bewegingen en perſſingen der lyfmoeder veroorzaakt worden.

539. Men moet aanmerken, dat de omkeeringe der lyfmoeder niet kan geſchieden dan by de verloſſinge of kort daar op, om dat de lyfmoeder nooit dan by deze gelegenheid zoo wyd open gaat, dat de omgekeerde bodem daar door kan nederzakken.

540. Men heeft echter eenige weinige voorbeelden, dewelke bewyzen, dat de omkeeringe der lyfmoeder door de uitperſſinge van een buitengemeen grooten klomp bloeds, van een zuiger, of door water of wind, kan veroorzaakt worden: doch in ſoortgelyke gevallen, welke onder de allerzeldzaamſte moeten geteld worden, heeft de uitzetting van den bodem en de verwyding van den lyfmoedersmond plaats, even gelyk by de verloſſinge van een kind, en die vreemde lichaamen worden volgens dezelfde tuigwerklykheid uitgeperst.

541. De kenteekenen van de omkeeringe der lyfmoeder zyn door de opgegevene beſchryvinge, door de byzondere omſtandigheden, en door een oordeelkundig onderzoek van het gezwel, gemaklyk op te maaken.

542. De omkeeringe der lyfmoeder is een zeer gevaarlyk toeval; de vaten van den neêrgezakten lyfmoedersbodem zyn ſterk uitgezet; het gezwel, door de toeſluiting van den lyfmoedersmond bekneld zynde, verhardt en wordt hoe langer hoe grooter; daar by komt eene gevaarlyke bloedſtorting; indien 'er geen ſchielyke hulp wordt toegebracht, zal 'er eene zwaare ontſteking bykomen, en eindelyk het koudvuur.

 543.

543. De vereischte hulp van de omkeeringe der lyfmoeder bestaat daar in, dat men het uitgezakte gedeelte der lyfmoeder weder inbrengt, na alvorens de moederkoek zachtjes afgescheiden te hebben, indien dezelve noch aan de lyfmoeder vast is blyven zitten.

544. De vrouw met het onderlyf hooger dan met het opperlyf geplaatst hebbende, zal men de besmeerde hand zachtjes in de scheede brengen, en het gezwel, by tusschenpozingen, met de vingeren langzaam en voorzichtig invoeren, tot dat de bodem der lyfmoeder wederom in deszelfs natuurlyke plaats is gebracht.

545. Dit gedaan zynde, zal men de hand niet dan langzaam en voorzichtig uithaalen; en in geval 'er eenige stuipachtige bewegingen waren, welke dreigden den bodem op nieuw te doen neêrzakken, zal men de hand voor den lyfmoedersmond houden, tot dat dezelve gesloten is.

546. Daarna zal de vrouw recht op haar rug geplaatst worden, met de knien een weinig gebogen, en de dyen tegen elkander gesloten, op dat de lyfmoeder des te beter in haare natuurlyke liggingе zoude blyven.

547. Indien 'er ontsteking of eenig ander toeval bykomt, zal men de vereischte hulpmiddelen, als inspuitingen, stovingen, smeringen, *enz.*, naar de byzondere omstandigheden ingericht, en volgens de regels van de kunst, in 't werk stellen.

NEGEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de uitzakking der ſcheede, en van de uitzakking der lyfmoeder.

548. Wanneer het binnenſte gerimpelde vlies der ſcheede door eenig toeval zoodanig is verſlapt en verlengd, dat zy buiten de vrouwelykheid komt uit te persſen, wordt dit ongemak eene uitzakking der ſcheede genoemd.

549. Al wat in ſtaat is de vezelen der ſcheede te verſlappen, en het ſamenbindende vetvlies uit te zetten, kan gelegenheid tot zoodanig eene uitzakking geeven; doch de voornaamſte oorzaak is in de zwaare verlosſinge, wanneer het kindshoofd naar buiten gedreven wordende, men geen behoorlyke oplettenheid gebruikt, en het hoofd dan met geweld een gedeelte van het binnenſte vlies der ſcheede naar buiten perst.

550. Dit ongemak heeft zelden kwaade gevolgen; het wordt gemeenlyk door het inbrengen van het uitgezakte deel, en door eene bekwaame ligginge aan de vrouw te geeven, volkomen herſteld. In geval van toevallen, als ſpanning, ontſteking, verettering, *enz.*, zal men dezelve, door gepaste hulpmiddelen, te keer gaan en geneezen.

551. By gemeene vrouwen, welke haar gemak niet lang na de verlosſinge kunnen houden, komt de uitzakking der ſcheede ſomtyds wederom te voorſchyn, wanneer zy op de been komen.

552. In dit geval zal men een zachte ſpons van een behoorlyke grootte en gedaante neemen, door welke men een dubbelen zyden draad ſteekt en

vast maakt. De uitzakking behoorlyk ingebracht zynde, zal men deze fpons, in een famentrekkend en teffens verfterkend vocht gedoopt, op eene voorzichtige wyze in de fcheede brengen, en den draad buiten laaten om des te gemaklyker de fpons uit te haalen. Men kan ook daarenboven een ftoving, uit famentrekkende en verfterkende middelen (568) bereid, tegen de vrouwelykheid aanleggen.

553. Door dit middel, 't welk tweemaal daags moet in 't werk gefteld worden, zal het uitgerekte en neêrgezakte vlies verfterkt en binnen gehouden worden; en hier door in eenige dagen tyds genezen zyn; vooral indien de vrouw alle fterke bewegingen vermydt, of te bed blyft liggen.

554. Wanneer de lyfmoeder, door eenige oorzaak, van haare natuurlyke plaats wordt geperst, en met deszelfs mond zoodanig nederwaarts zakt, dat dezelve zich tot voor, in, of buiten den mond der fcheede komt te vertoonen, wordt dit ongemak een uitzakking der lyfmoeder genaamd.

555. De oorzaaken van deze uitzakking zyn: 1. De verflapping der vezelen van de banden, gefchikt om de lyfmoeder in haare natuurlyke plaats te houden, inzonderheid de heilig en zitbeensbanden, en de famentrekker der fcheede, waar door het Bekken van onderen wordt gefloten: 2. Sterke persfingen en drukkingen in de verlosfinge; hoesten, braaken, fpringen, zwaar tillen, en met één woord, al wat in ftaat is om een geweldige drukking van het middelrif en de buikfpieren op de darmen te maaken, waar door de banden gedwongen worden zich boven maate uit te rekken: want zoo dra de banden gerekt zyn, wordt

wordt de lyfmoeder door de drukking van het gedarmte naar buiten geperst.

556. Deze lastige ziekte veroorzaakt moeyelykheden in 't watermaken, witten vloed, lendenpynen, *enz.*, wanneer de uitzakking fchielyk voorvalt; doch wanneer dit ongemak zich langzaam openbaart, wordt de vrouw doorgaans aan die fmerten gewoon, en klaagt 'er niet over, dan wanneer het door het gaan of door fterke lichaamsoeffeningen hinderlyk wordt; het geen zelden dan aan gemeene vrouwen te beurt valt, om dat zy veeltyds haar gemak niet kunnen houden, tot dat de uitgerekte deelen hunne veerkracht wederom bekomen hebben.

557. De fmerten, door de uitzakking der lyfmoeder voortgebracht, houden gemeenlyk op, zoo dra de lyderesfe te bed ligt, om dat door deze ligging de lyfmoeder wederom in haare natuurlyke plaats gebracht, en dus alle drukking en rekking weggenomen wordt; doch alle die moeylykheden komen weder te voorfchyn, wanneer de vrouw op de been komt, en zy verergeren naar maate dat de drukking en persfing, door de fterke lichaams-oeffeningen, wordt vermeerderd.

558. Wanneer de uitzakking der lyfmoeder verwaarloosd wordt, is de lyderesfe aan verfcheiden toevallen blootgefteld, en het ongemak wordt door den tyd ongeneeslyk. De uitzakking wordt hoe langer hoe grooter; het uitgezakte deel der lyfmoeder wordt, door de geduurige wryving en drukking, pynlyk; daar op volgt gemeenlyk een toevloed van fcherpe vochten, ondragelyke jeukten, ontvellingen en oppervlakkige zweeringen;

en

en eindelyk, indien 'er dan noch geen behoorlyke hulpmiddelen worden aangewend, zal 'er een kwaadaartige verzweering of het koud vuur by komen.

559. De meeste vrouwen, welke door deze ziekte gekweld zyn, worden daar van door de zwangerheid ontheven, en veeltyds volkomen genezen, uit hoofde dat de lyfmoedersmond dan naar boven ryst door de uitzetting en opklimming van den bodem der lyfmoeder.

560. De uitzakking der lyfmoeder, door eene langzaame inwendige verflapping voortgebracht, geneest niet zoo gemaklyk als die, welke uit een schielyke en geweldige persfing ontstaat. Hoe eerder de lyderesse haar ongemak openbaart, hoe eerder zy door de vereischte hulpmiddelen hersteld zal kunnen worden. Daar is weinig hope van genezing, wanneer de kwaal verouderd en verwaarloosd is; vooral zoo de lyderesse niet meer zwanger wordt, en zy verplicht is zwaaren arbeid te doen. Deze kwaal is gevaarlyk, wanneer 'er door verzuim zwaare ontstekingen, kwaadaartige verzweeringen of het koud vuur by komen.

561. De genezing van de uitzakking der lyfmoeder bestaat daar in, dat men het uitgezakte deel in zyn plaats herstelt, het zelve binnen houdt, en de oorzaaken, waar door dit ongemak wordt voortgebracht, zoo veel mogelyk, vermydt.

562. Indien 'er eenige toevallen by zyn, als buitengewoone zwelling, ontsteking, *enz.* waar door de inbrenging van het uitgezakte deel wordt belet, zal men dezelve eerst door verzachtende smee-

fmeeringen, pappen of ftovingen, uit den weg ruimen.

563. Om de herftelling of inbrenging te verrichten, moet de lyderesfe, hooger met haar opperlyf dan met het onderlyf, op den rug liggende, geplaatst worden, met de dyen van malkanderen en de knien om hoog; dan omvat men, met de befmeerde vingeren van de rechterhand, het uitgezakte deel der lyfmoeder, het welk men langzaam en voorzichtig naar binnen in het Bekken fchuift.

564. Het uitgezakte deel dus ingebracht zynde, zal men een fpons, daar toe vervaardigd en in een bekwaam vocht gedoopt, in de fcheede brengen, gelyk hier voren is gezegd (552.). Het vocht moet naar de byzondere omftandigheden en aanwyzingen ingericht of veranderd worden; en de lyderesfe moet, zoo veel mogelyk is, blyven liggen.

565, De in de fcheede gebrachte fpons, behoorlyk vernieuwd wordende, doet tweederleye diensten. 1. Door de uitzetting en de veerkracht van de fpons wordt de lyfmoeder in haare natuurlyke plaats gehouden, en teffens de uitzakking belet: 2. De vereischte geneesmiddelen worden ook daar door op de beledigde of verzwakte plaats gebracht en binnen gehouden.

566. Veelvuldige ondervindingen hebben my geleerd, dat het wel aanleggen van dit middel, alleen, in ftaat is om alle uitzakkingen der lyfmoeder volkomen te geneezen, indien zy niet groot of verouderd zyn, en de lyderesfe haar gemak behoorlyk kan houden.

567. Ik heb verfcheidene vrouwen, welke door

door andere Heel- of Vroedmeesters behandeld en somtyds gemarteld waren, zeer gemaklyk door middel van de spons genezen. Het inbrengen en het uithaalen van de spons geschiedt zonder pyn; zy blyft gemaklyk binnen in de scheede, indien dezelve van een bekwaame grootte en gedaante is; de lyderesse kan 'er mede gaan en staan, zonder dat ze uitvalt, en de vrouw kan haar zelfs helpen, indien zy slechts met een weinig oordeel en handigheid begaafd is.

568. Het vocht, het welk ik 't meest gebruikt heb om de spons in te doopen, bestaat in een gelyke hoeveelheid *gecampherden* wyngeest en aftrekzel van den koortsbast (*cort: peruv:*). In sommige gevallen heb ik het aftrekzel van den eikbast, granaatschillen en roode roozen gebruikt, en somtyds een weinig rouwen aluin daarby gevoegd. Men zal licht begrypen, dat de aanlegging van deze samentrekkende middelen, ten tyde van den kraamvloed of van de maandelyksche zuiveringen, moet nagelaten worden.

569. Wanneer de uitzakking der lyfmoeder verouderd, verwaarloosd, en de lyderesse bejaard is, haar gemak niet kan houden, en dat de spons onvermogende is om de uitzakking te beletten, is men verplicht zyn toevlucht tot byzondere werktuigen te neemen, dewelke onder den naam van moeder-ringen (*Pessaria*) bekend zyn.

570. In 't algemeen worden deze werktuigen uit onderscheidene stoffen gemaakt, als van hout, yvoir, kurk met wasch overdekt, tin, zilver, *enz.*; zy hebben ook onderscheidene gedaanten, als ronde, eyronde, driekantig, *enz.*, met één of meer openingen voorzien, om aan de vloeystoffen uitgang

te

te geeven. Sommige beſtaan uit twee ſtukken hout of yvoir, als dat van *Suret*; andere zyn meer ſamengeſteld, als dat van *T. Simſon*; en andere zyn met veeren voorzien, gelyk dat van *T. Schwenke*, en van *Gœlike.*

571. Men heeft zich niet weinig moeite gegeven om aan deze werktuigen verbeteringen toe te brengen; doch de ondervinding heeft my doen zien, dat die verbeteringen van weinig nut zyn voor vrouwen, die verplicht zyn zwaaren arbeid te doen; daar echter deze werktuigen aan deze vrouwen alleen te pas komen; en voor de zulke zyn de van ouds bekende moeder-ringen, of ſchyven van yvoir of van kurk met wasch overdekt, de bekwaamste en minst kostbaare.

572. Deze ſchyven moeten naar de wydte der ſcheede en naar de grootte van de uitzakking geſchikt zyn; niet te groot, om gemaklyk ingebracht en uitgehaald te kunnen worden, en ook geen groote klemming te verwekken, waar door toevallen zouden kunnen ontſtaan; niet te klein, op dat zy niet zouden uitvallen, en om aan de nederwaartſche drukking der lyfmoeder den vereischten tegenſtand te bieden.

573. De wyze om een moeder-ring in te brengen is deze: Men plaatst de vrouw op haar rug met het onderlyf wat verheven; de lyfmoeder ingebracht zynde (563), vat men den beſmeerden ring met de voorſte vingers en den duim van de rechterhand, en, terwyl men met den voorſten vinger en den duim van de linkerhand de groote lippen verwydt, brengt men den ring eerst wat achterwaarts, en vervolgens ſchuins opwaarts in de ſcheede, alwaar dezelve in diervoegen wordt

ge-

geschikt, dat de lyfmoedersmond op het midden van den ring komt te rusten.

574. De verouderde uitzakkingen der lyfmoeder worden fomtyds door het aanhoudend gebruik van deze ringen volkomen genezen. Zy moeten van tyd tot tyd uitgehaald en vernieuwd worden, om de toevallen voor te komen, welke uit het lang verblyf in de fcheede zouden kunnen ontftaan, waar van ik verfcheiden voorbeelden gezien hebbe.

DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de ſcheuringe van den bilnaad.

575. Onder de toevallen, welke in de verlosſinge, door het uitpersſen van het kind, kunnen voorkomen, is de ſcheuring van den bilnaad wel de voornaamste. De lichte ſcheuring van de onderſte vereeniging der groote lippen, welke by de meeste vrouwen geſchiedt, wanneer zy de eerstemaal kraamen, verdient geen aanmerking, wyl dezelve doorgaans van zoo weinig belang is, dat zy geen byzondere oplettenheid of eenige hulpmiddelen vereischt.

576. De ſcheuring van den bilnaad is van meer belang en vereischt veel oplettenheid, om dat de wonde zoo groot kan zyn, dat dezelve zich tot aan den aars uitſtrekt, en dat de gantſche tusſchenruimte van de ſcheede tot aan den aars ſomtyds zoodanig open geſcheurd kan zyn, dat de opening der ſcheede en die des endeldarms ſlechts ééne opening uitmaaken.

577. Deze ſcheuring kan veroorzaakt worden: 1. Door gebrek van de vereischte voorzorgen om den weg te verwyden. 2. Door de onrekbaarheid der deelen, vooral in bejaarde vrouwen, die voor de eerſtemaal verlosſen. 3. Door een buitengewoone żwelling en ſpanning der deelen. 4. Door de hevigheid der ween en ſchielyke verlosſinge, in welk geval het hoofd geen tyd heeft om zich te verlengen, en de deelen niet trapsgewyze en langzaam worden uitgerekt. 5. Door een kwaade geſteldheid van het Bekken. 6. Door de bovenmaatige grootte van het hoofd des kinds.

7. Door het gebruik van werktuigen en door een verkeerde behandeling.

578. Men kan gemaklyk begrypen, dat, wanneer de bilnaad gefcheurd is, de lyderesfe fmerten moet lyden, vooral wanneer zy watert; en dat wanneer de wonde tot aan den aars loopt, en deszelfs fluitfpier doorgefcheurd is, de uitdygfelen door deze opening een uitgang moeten hebben; en indien dit ongemak niet genezen wordt, kan het zelve niet dan zeer moeylyk voor de vrouw en onaangenaam voor haaren man zyn. Deze wonde gaat fomtyds met toevallen verzeld, als zuchtige zwelling, kneuzing, ontfteking, verettering, *enz.*

579. De kenteekenen der fcheuringe van den bilnaad zyn niet moeylyk, zoo door de byzondere omftandigheden der verlosfinge, en door het onderzoek met de vingeren, als door het gezicht, op te maaken, en men kan lichtelyk gewaar worden hoe verre de wonde zich uitftrekt. Het gevaar van deze fcheuring hangt af van de grootte der wonde, en van de toevallen, die 'er mede gepaard gaan, of daar op volgen.

580. De fcheuring van den bilnaad vereifcht een ongemeene oplettenheid, vooral indien dezelve groot is. Men moet niet alleen in acht neemen het gene by eene eerst verloste vrouw wordt vereifcht (358—362); maar ook vooral zorge draagen, dat de dyen niet van elkander wyken, om dat de heeling der wonde, voor 't grootfte gedeelte, daar van af hangt.

581. 't Is dierhalven ten hoogften noodzaaklyk, dat de dyen van de lyderesfe, met eenen breeden band, dicht tegen elkander gebonden worden,

den, om alle bewegingen daar van voor te komen en te vermyden. De vrouw moet daarenboven zich in de bekwaamfte ligging (362) langer dan naar gewoonte ftil houden, en al wat den afgang kan verwekken zorgvuldig nalaaten.

582. Door deze ligging, door de naauwkeurige famenvoeging der dyen, door de rust en de hulp der natuur, zullen de gefcheurde deelen allerbest aan elkander vereenigd worden. Indien 'er eenig geneesmiddel wordt vereifcht, kan men de wonde zachtjes met den peruviaanfchen balzem beftryken. Alle andere middelen, als ftovingen, wasfchingen, pappen, *enz.* doen doorgaans meer fchade dan voordeel, en komen niet te pas, dan wanneer 'er eene buitengewoone ontfteking plaats heeft, of dat de toevallen zoo zwaar zyn, dat men voor het heet of koud vuur te vreezen heeft.

583. Verfcheidene autheuren zyn van meeninge, dat men genoodzaakt is, hechtingen met de naald te doen, om de vereeniging van de fcheuring des bilnaads te bevorderen; doch, volgens het getuigenis van ervarene Vroedkundigen, gelukt deze kunstbewerking zeer zelden, en anderen, niet min kundig, hebben dezelve nooit in 't werk gefteld, om dat de voorfchrevene ligging aan het bedoelde oogmerk altoos heeft voldaan.

584. Men heeft dikwyls ondervonden, dat in een vrouw, die, geduurende de eerste dagen van haar kraam, haar afgang of een lavement niet kon ophouden, na verloop van eenigen tyd, de vermogens, die haar van die zyde ontbraken, volkomen zonder hechting herfteld zyn.

585. 't Is aan de Heelkundige oeffenaaren over-

vloedig bekend, dat de doorſnydinge van den ſluitſpier van den aars doorgaans zonder hechting wordt genezen, en dat deze ſluitſpier, door de vereeniging der geſcheidene vezelen, deszelfs veerkracht in zoo verre wederkrygt, dat de lyder daar van geen ongemak behoudt.

586. Men heeft dierhalven gegronde redenen om te beſluiten, dat, hoe zeer ook ſommige Autheuren de hechtingen met de naald aanpryzen om de vereeniging der ſcheuring van den bilnaad te bevorderen, deze pynelyke kunstbewerking echter niet volſtrekt noodzaaklyk is; dat men dezelve veilig kan nalaaten, en de vereeniging der wonde (hoe groot dezelve ook mocht zyn) door middel van de opgegevene genezingswyze afwachten.

587. Doch in de gevallen, daar eene zwaare ontſteking in de naastgelegene deelen bykomt, of daar het heet of koud vuur op volgt, waar door een aanmerkelyk verlies van zelfſtandigheid geſchiedt, moet men niet nalaaten de hulpmiddelen, welke de Heelkunde ons in diergelyke toevallen voorſchryft, regelmatig in 't werk te ſtellen.

E I N D E.

IN-

INHOUD DER

HOOFDSTUKKEN.

XXV

DRUK-

DRUKFEILEN.

Bladz. 19. §. 100. Reg. 1. *voor* Weterblaas *lees* Waterblaas.
—— 27. - 139. —— 3. —— ven *lees* van.
—— 34. - 178. —— 3. *achter* vrucht *voegt* nadeelig kunnen.
—— 61. - 303. —— 3. *voor* lich-haam *lees* lichaam.
—— 87. - 314. —— *lees* §. 319.
—— 95. - 453. Reg. 4. *voor* za de *lees* zal de.
—— 103. - 490. —— 2. —— vorkomt *lees* voorkomt.